

Poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välinen yhteistyö esitutkinnan aikana Itä-Suomessa

Ville Halonen & Tuomas Hakkarainen

2/2024

ESIPUHE

Olemme aina olleet kiinnostuneita siitä, minkälaista yhteistyötä Poliisi ja Rikosseuraamuslaitos tekevät. Toinen meistä on työskennellyt noin vuoden ajan Rikosseuraamuslaitoksen palveluksessa, jota kautta on muodostunut mielenkiinto molempiin organisaatioihin. Oli luonnollista lähteä tekemään opinnäytetyötä aiheesta, jossa yhdistyy sekä nykyinen ammatti sekä aikaisemmat työkokemukset Rikosseuraamuslaitoksella.

Pyrimme tavoittamaan opinnäytetyöllä mahdollisimman monia ja tavoitteenamme oli luoda mahdollisimman kattava ja monipuolinen kokonaisuus Rikosseuraamuslaitoksen ja poliisin yhteistyöstä esitutkinnan aikana. Opinnäytetyö on suunnattu kaikille aiheesta kiinnostuneille, mutta erityisesti poliisin ja Risen palveluksessa työskenteleville.

Pyrimme jakamaan opinnäytetyön työmäärän mahdollisimman tasaisesti. Toisella meistä oli vastuulla haastatteluiden tekeminen ja kontaktien luominen ja toinen analysoi haastatteluiden sisällön kirjoitettavaan muotoon. Kirjoitusprosessi on pyritty toteuttamaan mahdollisimman tasapuolisesti.

Haluamme kiittää Itä-Suomen poliisilaitoksen ja Itä-Suomen alueen Rikosseuraamuslaitoksen vankeiloiden työntekijöitä, jotka suostuivat haastatteluihin ja auttoivat meitä tämän opinnäytetyön tekemisessä. Kiitos myös kaikille muille, jotka ovat auttaneet meitä tässä projektissa jollakin tavalla.

TIIVISTELMÄ

Tekijät: Ville Halonen & Tuomas Hakkarainen

Julkaisun nimi: Poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välinen yhteistyö esitutinnan aikana Itä-Suomessa.

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Heli Jalander ja Marko Lehtoranta

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on tutkia, millä tavalla poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välinen yhteistyö toimii Itä-Suomessa. Tarkoituksena on selvittää, mitä kaikkea yhteistyö pitää sisällään ja pohtia tulevaisuuden kehittämiskohteita. Tavoitteena on antaa lukijalle mahdollisimman kattava kuvaus Itä-Suomen tilanteesta poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen osalta. Opinnäytetyössä on tehty haastattelututkimus Itä-Suomen poliisilaitoksen kolmelle poliisille sekä Itä-Suomen alueen vankiloiden viidelle työntekijälle.

Opinnäytetyössä oleva tutkimusosio on toteutettu kvalitatiivisena tutkimuksena, jonka tutkimusvälineenä on käytetty teemahaastattelua. Haastatteluissa on käytetty avoimia kysymyksiä sekä pyritty keskustelamaan aiheesta molemminpuolisesti. Haastattelut on tehty kahta lukuun ottamatta kasvotusten käyttämällä hyödyksi ääninauhuria. Kaksi haastattelua on suoritettu etäyhteyden avulla.

Opinnäytetyön alussa on kerrottu tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet. Tätä seuraa teoriaosuus, jossa on kuvattu aihetta lain ja teorian näkökulmasta sekä vertailtu Suomen vankilaturvallisuutta muihin Pohjoismaihin. Työn tulokset ja johtopäätökset ovat omina lukuinaan lopussa.

Tutkimustuloksista selvisi, että yhteistyö sujuu pääpiirteittäin hyvin Itä-Suomessa. Haastateltavat nostivat tärkeiksi teemoiksi henkilökemioiden ja vuorovaikutuksen toimimisen. Haastavimpina asioina koettiin lain tulkinta sekä yhteydenpitorajoitukseen liittyvät seikat. Molemmissa organisaatioissa on selkeä tahto viedä keskinäistä yhteistyötä entistä parempaan suuntaan tulevaisuudessa.

Sivumäärä: 50

Tarkastuskuukausi ja vuosi: Helmikuu 2024

Avainsanat: Rikosseuraamuslaitos, poliisi, yhteydenpitorajoitukset, yhteistyö, henkilökemiat, laki

ABSTRACT

Authors: Ville Halonen & Tuomas Hakkarainen

Title of the publication: Cooperation between the Police and the Criminal Sanctions Agency during the Pre-trial Investigation in Eastern Finland.

Type of thesis: *Research-based thesis*

Publicity: Public

Supervisor: Heli Jalander and Marko Lehtoranta

Degree: Bachelor of police services

The purpose of this thesis is to investigate how the collaboration between the police and the Prison and Probation Service of Finland functions in Eastern Finland. The aim is to determine the various aspects of cooperation and consider potential areas for future development. The goal is to provide the reader with a comprehensive description of the situation in Eastern Finland concerning the police and the Prison and Probation Service of Finland. In addition to the theoretical framework, the thesis includes an interview study with three police officers from the Eastern Finland Police Department and five employees from prisons in the Eastern Finland region.

The research section of the thesis is conducted as a qualitative study, utilizing thematic interviews as the research method. The interviews include open-ended questions, and efforts have been made to engage in mutual discussions on the topic. With the exception of two interviews conducted remotely, the rest were face-to-face, using audio recording where applicable.

The beginning of the thesis outlines the purpose and objectives of the research, followed by the theoretical section, which discusses the topic from a legal and theoretical perspective, including a comparison of prison security in Finland with other Nordic countries. The results and conclusions of the study are presented as separate chapters at the end.

The research findings indicate that, overall, the collaboration is functioning well in Eastern Finland. The interviewees emphasized the importance of personal chemistry and effective communication as key themes. The most challenging aspects were identified as the interpretation of the law and issues related to communication restrictions. Both organizations express a clear commitment to improving their mutual collaboration in the future.

Pages: 50

Month and year of review: February 2024

Keywords: Prison and Probation Service of Finland, police, restriction of communication, cooperation, personal chemistry, coercive measures act, criminal investigations act

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS SEKÄ TAVOITTEET	3
2.1 Tavoitteet tutkimukselle	3
2.2 Tutkimuskysymys	4
2.3 Tutkimusmenetelmä	5
2.4 Aineiston kerääminen	6
2.5 Aineiston analysointi	6
3 RIKOSSEURAAMUSLAITOS	8
4 ESITUTKINTA	9
4.1 Esitutinnan tarkoitus	9
4.2 Esitutinnan tutkinnanjohtajat	10
4.3 Esitutinnan sisältö	10
5 TUTKINTAVANKEUS JA TUTKINTAVANKEUSLAKI	12
5.1 Tutkintavankeuden alkaminen ja päättyminen	13
5.2 Tutkintavankeuden perusteet	13
5.3 Yhteydenpitorajoitukset	14
5.4 Yhteydenpito asiamieheen	14
6 PAKKOKEINOLAKI OSANA TUTKINTAVANKEUTTA	16
6.1 Yhteydenpitorajoituksiin liittyvät pakkokeinot	16
6.2 Yhteydenpitorajoituksista päättäminen	17
6.3 Pakkokeinolain muutokset 10/2023	17
7 ESITUTKINNAN SOTKEMISEN MAHDOLLISTAMINEN	23
7.1 Lain näkökulma aiheeseen	23
8 TURVALLISUUS JA YHTEYDENPITORAJOKSET POHJOISMAISSA	25
8.1 Yhteydenpitorajoitukset ruotsissa	25
8.2 Vankilaturvallisuus Pohjoismaissa	27
8.3 Pohjoismaiden lainsäädäntö	28
9 TULOKSET	29

9.1 Risen ja poliisin yhteistyön toimivuus.....	29
9.2 Toiminta vankiloissa	32
9.3 Lainsäädäntö ja Risen toimiminen esitutkintaviranomaisena	35
9.4 Yleiset haasteet poliisin ja Risen yhteistyössä ja sen kehittäminen.....	36
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	38
10.1 Yhteistyön toimivuus.....	38
10.2 Yhteistyön ongelmat ja kehittämiskohteet.....	39
10.3 Lain tulkinta	40
10.4 Kaupunkien erot	41
11 POHDINTAA.....	43
11.1 Luotettavuus.....	44
11.2 Eettisyys.....	46
11.3 Jatkotutkimus	47
LÄHTEET	48
LIITE 1.....	50

LYHENTEET

ETL / Esitutkintalaki: Tarkentuu tämän opinnäytetyön luvussa 4.

JR-vanki: Järjestäytyneeseen rikollisuuteen kuuluva vanki.

PKL / Pakkokeinolaki: Tarkentuu tämän opinnäytetyön luvussa 6.

PTR-yhteistyö: Poliisi, tulli, raja yhteistyö

Rajoitusvanki: Vanki, jolla on yhteydenpitorajoitukset

Rise: Rikosseuraamuslaitos vastaa Suomessa vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta.

YPR: Yhteydenpitorajoitus

1 JOHDANTO

Poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyö jää monesti liian vähälle huomiolle, vaikka sitä tapahtuu kuitenkin yllättävän paljon. Aina puhutaan siitä, miten poliisi tekee paljon yhteistyötä eri viranomaisten kanssa, mutta Poliisiammattikorkeakoulussa harvoin esille tulee Rikosseuraamuslaitos. Rikosseuraamuslaitoksesta käytetään virallisesti lyhennettä Rise, jota on myös meidän työssämme käytetty paljon. Rise ei ole esitutkintaviranomainen, mikä vaikeuttaa yhteistyötä hieman ja ehkä sen takia se ei olekaan esillä samalla tavalla kuin esimerkiksi Tulli ja Rajavartiolaitos. Poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välistä yhteistyötä on hyvä lähteä pohtimaan laajemmin, koska moni poliisi tulee väistämättä törmäämään yhteistyöhön työuransa aikana. Aihe on myös ajankohtainen, sillä lokakuussa 2023 tulleiden lakimuutosten myötä yhteistyö tulee entistäkin tärkeämmäksi. Lisäksi media on tarttunut myös muutamiin epäkohtiin asian tiimoilta, joten haluamme selvittää yhteistyön toimivuutta tutkimuksemme avulla.

Meidän aiheemme tulee rajautumaan yhteistyöhön esitutkinnan aikana Itä-Suomen alueella. Yhteistyötä tapahtuu paljon muutenkin, esimerkiksi tiedonvaihdon ja tiedustelutoiminnan näkökulmasta. Haluamme kuitenkin keskittyä esitutkinnan aikaiseen yhteistyöhön, koska se on lähempänä poliisin perustyön kannalta. Tärkeäksi aihealueeksi muodostuu tätä kautta vahvasti myös yhteydenpitorajoitukset. Itä-Suomi valikoitui alueeksi sen vuoksi, koska sieltä on olemassa valmiiksi hyviä kontakteja aiheeseen ja se on alueena kaikista tutuin. Tämän vuoksi on loogisinta lähteä tutkimaan asiaa Itä-Suomen näkökulmasta. Käsiteltävät asiat kuitenkin koskevat samalla lailla myös muita Suomen alueita, joten opinnäytetyöhön kerättyä tietoa voi hyödyntää muutkin kuin Itä-Suomessa työskentelevät.

Tutkintavankeuslain mukaan poliisi voi säilyttää tutkintavankia omissa tiloissaan enintään seitsemän vuorokautta. Tämän jälkeen tutkintavanki on siirrettävä tutkintavankilaan eli Rikosseuraamuslaitoksen vastuulle. Monesti tutkintavangilla on myös yhteydenpitorajoitukset, joten poliisin ja Risen yhteistyön tulee toimia saumattomasti, jotta yhteydenpitorajoituksia pystytään valvomaan. Näin saadaan turvattua esitutkinnan suorittaminen niin hyvin kuin mahdollista. Pakkokeinolaki uudistui 1.10.2023. Uudistuksen myötä yhteistyöhön tulee lisää mahdollisia haasteita ja valvontavastuu siirtyy täysin sille viranomaiselle, jonka tiloissa tutkintavanki on. Poliisi tietää esitutkinnassa olevasta rikoksesta kaiken, mutta vankilan henkilökunta ei läheskään kaikkea. Tästä huolimatta esimerkiksi yhteydenpitorajoitusten toteutumisen vastuu jää vankilan henkilökunnalle.

Toinen meistä on työskennellyt Rikosseuraamuslaitoksen palveluksessa noin vuoden verran ja nyt molemmilla on myös kokemusta työskentelystä poliisissa. Tämän vuoksi on alkanut ymmärtämään, miten tärkeää yhteistyö eri viranomaisten välillä on. Näkemyksemme mukaan aihe on suunnattu sekä poliisin että Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle. Opinnäytetyön on tarkoitus selventää

poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyötä mahdollisimman monelle henkilölle ja tuoda uutta näkökulmaa aiheeseen liittyen.

Itä-Suomen alueella poliisin tekemä yhteistyö keskittyy suljettuihin vankiloihin, joita ovat Pyhäselän vankila Joensuussa, Mikkelin vankila sekä Kuopion vankila. Kokemuksemme mukaan yhteistyö ei toimi aivan samalla tavalla joka vankilan kanssa, vaikka kaikki ovatkin samaa rikosseuraamusaluetta. Vankiloissa on eroja erityisesti yhteydenpitorajoitusten toteuttamisessa. Jokaisessa vankilassa on tietyt resurssit ja toimintatavat, mitkä vaikuttavat tietysti asiaan. Poliisin käytössä olevat kuulus-
telutilatkaan eivät ole kopioita toisistaan vankiloissa, vaikka niistä tietyt elementit löytyvätkin. Vankiloiden ikä vaikuttaa myös yhteydenpitorajoitusten turvaamiseen. Suomessa monet vankilat ovat ikääntyneet, eikä niiden rakenne välttämättä enää palvele täydellisesti tänä päivänä kaikkea, mitä pitäisi. Itä-Suomessa Mikkelin vankilassa on esimerkiksi yhdet Suomen uusimmat vankilatilat, kun taas Pyhäselän vankila on nähnyt elämää paljon enemmän ja ollut useita kertoja jopa lakkautus-
uhan alla.

Yhteistyössä ei voida ikinä korostaa liikaa myöskään henkilökemioiden merkitystä. Tämä monessakin asiassa. Poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välistä yhteistyötä tietysti ohjaa pitkälle laki, mutta toimivat ihmissuhteet helpottavat yhteistyön tekemistä todella paljon. Pienemmissäkin asioissa kyn-
nys on todella paljon matalampi lähteä tekemään yhteistyötä, kun kontaktit ovat kunnossa ja tietää kenen kanssa asiaa kannattaa lähteä hoitamaan.

2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS SEKÄ TAVOITTEET

Opinnäytetyön aiheeksi on hyvä valita sellainen aihe, mistä on jotakin uutta kerrottavaa. Näin voi onnistua paljastamaan aiheesta pienemmällä vaivalla jotakin uutta ja mielenkiintoista. Liian suosituissa aiheissa monet ovat jo ehtineet tutkia asiaa ennen meitä, joten siitä ei ole enää juuri mitään sanottavaa ja annettavaa. Tärkeää aiheen valinnassa on myös muistaa, että aiheeseen säilyy mielenkiinto ja omat voimavarat riittävät sen tekemiseen. Opinnäytetyötä ei kannata jättää viime tinkaakaan, vaan sitä on hyvä alkaa työstämään hyvissä ajoin. (Hakala 2015, 42–43.)

Opinnäytetyön tarkoitus on muodostaa mahdollisimman hyvä ja kattava kuva siitä, minkälaista poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välinen yhteistyö on esitutinnan aikana. Tutkimuksen tarkoitus on perehtyä yhteistyöhön Itä-Suomessa teemahaastattelujen avulla. Haastattelut on suunniteltu niin, että jokaisesta kaupungista, jossa on suljettu vankila, haastatellaan Poliisin sekä Rikosseuraamuslaitoksen henkilökuntaa. Itä-Suomen alueella tällaisia paikkakuntia ovat Joensuu, Mikkeli ja Kuopio. Haastateltavat on valikoitu sillä perusteella, että he kaikki ovat tehneet yhteistyötä tähän aiheeseen liittyen. Jokaiseen kysymykseen on ollut mahdollisuus vastata niin laajasti kuin kokee tarpeelliseksi. Avoimilla kysymyksillä on ollut tarkoitus selvittää yhteistyön toimivuutta, ongelmakohtia ja parannusehdotuksia. Haastatteluissa on käsitelty myös sellaisia asioita, joihin ei itse pysty vaikuttamaan, vaikka yhteistyö olisi kuinka hyvää. Tällaisia ovat esimerkiksi eri lait, jotka ohjaavat hyvin vahvasti toimintaa yhteistyön osalta. Haastatteluissa on kuitenkin haluttu saada ammattilaisten näkemyksiä myös näihin asioihin.

Ennen haastatteluista saadun materiaalin ja havaintojen läpikäymistä käsitellään teoriassa, mitä raameja laki antaa yhteistyölle, mitä yhteydenpitorajoitukset käytännössä tarkoittavat sekä esitellään Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa ja tehtäviä. Lisäksi tehdään Pohjoismaista vertailua sen verran kuin aiheesta on saatavilla lähdemateriaalia. Poliisin ja Risen yhteistyön kannalta merkittäviä lakeja ovat pakkokeinolaki, esitutkintalaki ja tutkintavankeuslaki. Ne ovat tärkeässä osassa opinnäytetyömme teoriapohjaa. Laki antaa raamit viranomaisten toimintaan ja tuo raamit kaikelle toiminnalle. Pakkokeino- ja esitutkintalaki ohjaa pitkälti poliisin toimintaa ja tutkintavankeuslaki taas vastaavasti Risen toimintaa. Lait eivät aina keskustele aivan täysin keskenään, mikä tuo omat haasteensa yhteistyöhön. Opinnäytetyössä on tarkoitus myös perehtyä tähän, kuinka nämä lait ohjaavat kummankin viranomaisen toimintaa.

2.1 Tavoitteet tutkimukselle

Tutkimuksemme tavoitteena on selvittää, miten poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välinen yhteistyö toimii esitutinnan aikana Itä-Suomessa. Tähän kysymykseen on lähdetty selvittämään vastausta tutkimuksen avulla. Tutkimuksen tavoitteena on saada lisää tietoa yhteistyöstä ja löytää

mahdollisia kehittämiskohteita. Lisäksi on kiinnostavaa tietää, miten eri kaupunkien välillä on eroja yhteistyössä. Ajatuksena on selvittää myös, että pystyisivätkö poliisi ja Rise hyödyntämään toisiaan tulevaisuudessa vielä entistä enemmän.

Tuleeko poliisilta riittävän hyvät ohjeet vankiloille siitä, mitä kaikkea esitutinnan aikana vangin osalta pitäisi huomioida ja miten Rikosseuraamuslaitos pystyy vastaamaan poliisin tarpeisiin. Yhteydenpitorajoitukset ovat tässä hyvin keskeisessä osassa. Tutkintavanki siirtyy rikosprosessissa nykyisin hyvin nopealla aikataululla tutkintavankilaan. Saako Rise riittävän ajoissa tästä tiedon ja pystytäänkö vankiloissa reagoimaan uuden vangin tarpeisiin ja rajoituksiin. Yhteydenpitorajoitukseen liittyy myös vahvasti tapaamisten järjestäminen sekä puhelut ja kirjeet. Näiden valvonta on hyvin tärkeässä roolissa esitutinnan turvaamisen kannalta ja Risellä on vastuu näiden valvonnasta. Poliisi tietää tutkittavasta rikoksesta kaiken siihen mennessä selvinneen, mutta vankilan henkilökunnalla ei ole tiedossa samat asiat rikokseen liittyen. Tästä huolimatta vankilalla on kuitenkin valvontavastuu yhteydenpitorajoitusten noudattamisesta.

Tutkimuksen tarkoituksena ei ole lähteä etsimään yhteistyön ongelmia, vaan enemmän tutkimaan yhteistyötä kokonaisuutena. Yhteistyö alkaa jo ennakkotiedustelulla ja valmisteluilla vangin ollessa poliisin tiloissa, ja saattaa jatkua tästä yksittäisen vangin osalta usean kuukauden ajan. Tämän kokonaisuuden hahmottaminen on keskeisessä osassa tutkimuksessa. Samalla haluamme kuitenkin löytää myös niitä seikkoja, joissa on ollut haasteita. Haasteet voivat johtua yhteistyön puutteista tai sellaisista seikoista, joihin ei välttämättä voi vaikuttaa ilman lakimuutoksia.

Näkemyksemme mukaan laki ja sen tulkinta ovat todella merkittävässä roolissa tutkimuksemme. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kuinka eri lait ohjaavat poliisin ja Risen toimintaa ja tuleeko eri laista ristiriitaisia säädöksiä. Lokakuussa 2023 pakkokeinolakiin ja esitutkintalakiin tuli muutoksia. Haluamme selvittää toivatko muutokset selkeyttä yhteistyöhön vai mutkistivatko ne sitä. Yhteydenpitorajoitusten osalta pakkokeinolaki on tärkein säädös, joka ohjaa toimintaa. Tämän lisäksi on huomioitava myös tutkintavankeuslain merkitys.

2.2 Tutkimuskysymys

Päätutkimuskysymyksenä on otsikonkin mukaisesti se, miten poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välinen yhteistyö toimii esitutinnan aikana Itä-Suomessa. Tutkimuskysymys on sinällään laaja ja siihen vastauksia saamalla tuo paljon tietoa eri yhteistyön puolista. Muita tutkimuskysymyksiä on pohdittu teemoittain, joihin haluamme saada vastauksia. Teemoiksi päätutkimuskysymyksen ympärille on muodostunut yhteydenpitorajoitukseen liittyvä lain tulkinta ja sen vaikutukset yhteistyöhön. Toisena teema on vankiloiden toiminta yhteistyöhön liittyen. Kolmas teema on Itä-Suomen kaupunkien väliset erot yhteistyössä ja yleiset haasteet. Nämä ovat asioita, joiden ympärille olemme rakentaneet haastattelut ja joihin on haluttu löytää vastauksia.

Tutkimuksessa edetään sillä olettamuksella, että poliisin ja Risen yhteistyö on laadukasta ja toimivaa Itä-Suomessa. Uskomme kuitenkin siinä olevan joitakin kohtia, joissa voisi olla parantamisen varaa. Tutkimuksen pääasiallinen tarkoitus on saada kattavammin tietoa yhteistyöstä ja luoda kuva esitutkinnasta kokonaisuudessaan. Normaaleissa pienemmissä esitutkinnoissa ei tarvitse huomioida yhteistyötä vankiloihin ollenkaan. Monelle valmistuneelle poliisille päivittäistutkinta tulee alussa tutuksi, eikä siellä rikokset ole sen laatuista, joissa epäilty vangittaisiin esitutkinnan ajaksi. Heti rikoksen muuttuessa vakavammiksi ja siirtyessä pitkäkestoisen tutkinnan piiriin poliisin on ymmärrettävä myös Rikosseuraamuslaitoksen merkitys esitutkinnan suorittamisessa. Näkemyssemme mukaan monella jo virassa olevallakaan poliisilla ei ole täysin tarkkaa käsitystä siitä, minkälaista yhteistyö poliisin ja Risen välillä on ja millaista sen pitäisi olla.

2.3 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmiä jaetaan määrällisiin eli kvantitatiivisiin ja laadullisiin eli kvalitatiivisiin menetelmiin (Kananen 2014, 20). Valitsimme oman opinnäytetyömme menetelmäksi kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen, koska se sopii parhaiten aiheemme käsittelemiseksi. Aineistonkeruumenetelmäksi valitsimme teemahaastatteluiden tekemisen.

Laadullinen tutkimus noudattaa pääpiirteittäin yleistä tutkimusprosessia. Laadullisessa tutkimuksessa ei kuitenkaan voida etukäteen määritellä kerättävän aineiston määrää, mikä tekee siitä hieinan poikkeavan. Aineistoa tulee kerätä niin paljon ja pitkään, kunnes tutkittavana olevaan asiaan on saatu selvyys ja mahdolliset ongelmakohdat käsiteltyä ja ratkaistua. Aineistoa tulee kerätä mahdollisimman laajasti ja kattavasti tutkittavan aiheen ymmärryksen saamiseksi. Tärkeää on myös saada kasattu aineisto muodostettua järkeväksi tekstiksi. Aineistoa on siis monesti paljon ja siitä tulisi löytää itselle merkitykselliset kohdat ja saada ne vielä muodostettua järkeväksi tekstikokonaisuudeksi. (Kananen 2015, 128–129.)

Haastattelu sopii hyvin esimerkiksi käytettäväksi silloin, kun tutkitaan mielipiteitä, käyttäytymistä tai sellaista aihetta, mistä ei vielä tiedetä kovinkaan paljoa. Tutkimuksen sijoituessa menneeseen tai tulevaisuuteen tutkimus on ainut laadullinen keino asian selvittämiseksi. Haastattelu on menetelmänä hyvin joustava ja siinä tutkija voi opastaa vastaajaa tai esittää lisäkysymyksiä aiheeseen liittyen. Haastattelun voi toteuttaa joko kasvotusten, puhelimitse tai vaikka internetissä. (Kananen 2015, 143.)

Haastateltavien määrää on vaikea arvioida etukäteen. Joissakin tapauksissa ilmiön parissa työskentelevien määrä on pieni ja jossain toisissa taas suuri. Joissakin laadullisen tutkimusten kirjoissa riittäväksi haastateltavien määräksi on esitetty 12–15 henkilöä. Tämä ei ole kuitenkaan yksi totuus, sillä tähän vaikuttaa paljon juuri aiheen aineiston laajuus ja tutkimusongelma. Haastattelujen poh-

jalta tehtävä opinnäytetyö vaatii jatkuvaa vuorovaikutusta. Tietoa tulee analysoida koko sen keräämisen ajan, koska muuten on mahdotonta päättää, milloin aineistoa on riittävästi. (Kananen 2015, 146.)

2.4 Aineiston kerääminen

Aineiston kerääminen on alkanut jo puoli vuotta sitten. Aihetta on alettu miettimään ja kasaamaan jo hyvissä ajoin viime vuoden keväällä. Haastatteluiden tekeminen vaatii monesti haastatteluluvat. Haimme tutkimuslupaa poliisien haastattelemiseksi sähköisesti Itä-Suomen poliisilaitokselta syksyllä 2023 ja saimme luvan noin viikon kuluttua hakemisesta. Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan haastattelemiseen riitti lupa vankilan yksikönpäälliköltä. Vankiloilta luvat haettiin ja saatiin kesällä 2023.

Laadullisen tutkimuksen aineistona voidaan käyttää olemassa olevia dokumentteja. Tällaisia ovat muuan muassa kirjallisuus, pöytäkirjat, muistiot ja raportit sekä haastattelut eri muodoissaan. Lisäksi on mahdollista hyödyntää havainnointia. (Kananen 2014, 34.)

Tutkimuksen haastattelut on suunnattu niihin Itä-Suomen kaupunkeihin, joissa on sekä poliisi-asema että suljettu vankila, joihin voi sijoittaa tutkintavankeja. Itä-Suomessa näitä kaupunkeja ovat Joensuu, Mikkeli ja Kuopio. Haastateltavissa on kolme poliisia. Yksi jokaisesta kaupungista. Vankilan henkilökunnasta haastateltavia on yhteensä viisi. Yksi Mikkelistä sekä kaksi Joensuusta ja kaksi Kuopiosta. Joensuun ja Mikkelin haastattelut on tehty paikan päällä vankilassa ja poliisi-asemalla. Kuopion haastattelut on suoritettu etäyhteyksien avulla. Haastatteluja on tehty yhteensä kuusi kappaletta ja haastateltavia on kahdeksan kappaletta. Haastattelut on dokumentoitu nauhoittamalla ne puhelimen ääninauhurin avulla ja purkamalla tekstiksi myöhemmin.

Haastateltaviin on oltu yhteydessä myös itse haastatteluiden jälkeen niin kasvotusten kuin sähköisestikin. Olemme saaneet heiltä tarvittavaa tietoa koko prosessin ajan sekä kommentteja aiheeseen liittyviin ajankohtaisiin aiheisiin.

Haastatteluiden lisäksi materiaalia on kerätty useista aiheeseen liittyvistä lähteistä. Laki on ollut suurella roolilla. Tämän lisäksi materiaalia on etsitty monesta kirjallisuudesta, graduista sekä muista käytettävissä olevista lähteistä.

2.5 Aineiston analysointi

Haastattelut on litteroitu itsellemme talteen ja lähdetty sitä kautta löytämään sieltä tärkeimmät kohdat meidän tutkimuksemme kannalta. Haastattelut ovat olleet pituudeltaan pääsääntöisesti varsin laajamittaisia, joten sieltä on täytynyt karsia materiaalia myös pois. Haastattelut ovat olleet pisim-

millään 45 minuutin tallenteita ja kaikki haastattelut ovat olleet yli 20 minuuttisia. Haastattelutilaisuuksia oli itsessään kuusi kappaletta, vaikka haastateltavia oli kahdeksan. Haastatteluista kertyi yhteensä noin 200 minuutin verran äänitallenteita. Litterointi on ollut tärkeässä roolissa kokonaisuuden hahmottamisen kannalta, sillä ilman sitä materiaalista on hankalaa saada muodostettua järkevää tekstiä. Litteroitua materiaalia kertyi haastatteluista 22 sivua.

Litteroinnin jälkeen haastattelukysymykset on jaettu muutamiin eri teemoihin. Teemat on mietitty kysymysrunгон ja tutkimuskysymysten mukaan. Teemoiksi valikoituivat poliisin ja Risen yhteistyön toimivuus, vankiloiden toiminta, lainsäädäntö ja Risen toimiminen esitutkintaviranomaisena sekä yhteistyön haasteet ja kehittämissuhteet. Teemojen lisäksi on pyritty jakamaan haastattelut työvaiheessa kaupunkien mukaan, jotta vertailua voidaan tehdä lopputuloksissa eri kaupunkien välillä.

Lopuksi kasatun aineiston perusteella laadittiin yhteenveto eli johtopäätökset. Analyysin tarkoituksena on kasata aineisto järkeväksi kokonaisuudeksi ja helpottaa hahmottamaan kerättyä aineistoa. Analyysi on tärkeää, jotta voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä. Haastateltavien vastauksia käsitellään ja analysoidaan opinnäytetyössä anonyymisti.

3 RIKOSSEURAAMUSLAITOS

Rikosseuraamuslaitoksen toiminta on tarkasti säädettyä ja on tärkeää tutustua hieman, minkälainen organisaatio se on ja mitä kaikkea siihen kuuluu. Lisäksi selvitetään Risen organisaatorakennetta. Rikosseuraamuslaitos on vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoviranomainen, joka toimii oikeusministeriön alaisuudessa. Risen tavoitteena on ehkäistä uusintarikollisuutta sekä lisätä yhteiskunnan turvallisuutta. Rikosseuraamuslaitoksella työntekijät huolehtivat rangaistusten lainmukaisesta ja turvallisesta täytäntöönpanosta. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus sijaitsee Vantaan Tikkurilassa ja sieltä valmistuu esimerkiksi uudet vartijat vankiloihin. (Rikosseuraamuslaitos, tietoa meistä.)

Rangaistusaika pyritään suunnittelemaan niin, että rangaistuksen suorittaja voi kehittää omia valmiuksiaan ja taitojaan rikoksettomaan elämään. Rikosseuraamuslaitoksella uskotaan, että rangaistusaikana on tärkeää kehittää elämänhallintaa tukevia taitoja, jotta rangaistuksen jälkeen tuomitulla olisi paremmat mahdollisuudet päästä osaksi yhteiskuntaa. Tällaisia tukevia taitoja voivat olla esimerkiksi työtoiminta, opiskelu tai arkielämän perustaidot. (Eml.)

Rikosseuraamuslaitoksen operatiivisesta toiminnasta vastaavaan vastuualueeseen kuuluu 11 rikosseuraamuskeskusta. Näihin keskuksiin kuuluu vankiloita, yhdyskuntaseuraamustoimistoja sekä muita yksiköitä. Rikosseuraamuslaitoksessa työskentelee yhteensä noin 2 600 henkilöä. (Rikosseuraamuslaitos, tietoa meistä, organisaatio.) Tutkimuksemme perustuu ainoastaan Itä-Suomessa sijaitseviin vankiloihin, joissa säilytetään tutkintavankeja.

Rikosseuraamuslaitoksen toiminnassa myös arvot ovat tärkeässä ja merkityksellisessä roolissa. Se nojaakin suomalaisessa yhteiskunnassa tärkeinä pidettyihin arvoihin eli ihmisarvon kunnioittamiseen ja oikeudenmukaisuuteen. Rikosseuraamuslaitoksella uskotaan myös ihmisen mahdollisuuteen muuttua ja kasvaa ihmisenä. Näitä arvoja pyritään turvaamaan tuomion suorittamisen aikana. Kaikkia pyritään kohtelevaan tasavertaisesti ja kunnioittavasti. (Rikosseuraamuslaitos, tietoa meistä, arvot ja strategia.)

Rikosseuraamuslaitoksella tehdään paljon yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa, myös poliisin. Yhteistyö ulottuu myös kolmannen sektorin toimijoihin. Rikosseuraamuslaitos on osa rikosoikeusjärjestelmää, jonka tarkoituksena on edistää yhteiskunnan turvallisuutta sekä huolehtia täytäntöönpanon turvallisuudesta. Rikosoikeusprosessin sisällä yhteistyö tapahtuu poliisin, Syyttäjälaitoksen ja tuomioistuinten kanssa. Rikosseuraamuslaitoksen tarkoituksena on olla osana yhteiskunnan palveluita ja tehdä yhteistyötä myös näiden tahojen kanssa. (Rikosseuraamuslaitos, tietoa meistä, yhteistyö.)

4 ESITUTKINTA

Esitutkinta alkaa, kun poliisi epäilee ilmoitetussa asiassa rikosta. Esitutinnan kestolle ei ole määritetty mitään tiettyä aikaa, vaan tutkinnan kesto määräytyy pitkälti rikoksen laadusta. Tutkinta voidaan saada suoritettua hyvinkin nopeasti yksinkertaisissa ja selkeissä tapauksissa, mutta vakavat ja laajat rikokset ovat yleensä enemmän epäselviä ja siksi niiden tutkinta vie enemmän aikaa. Poliisilla esitutkinnan suorittamiseen vaikuttaa myös tutkittavana olevien rikosasioiden määrä, jonka seurauksena tutkinta-ajat venyvät. (Poliisi 2023.)

Esitutkintalain (ETL, 805/2011) 3 luvun 11 § kerrotaan esitutkinnan toimittamisajasta. Esitutkinta täytyy toimittaa ilman aiheetonta viivytystä, mutta esitutkintatoimenpiteet on mahdollista asettaa tärkeysjärjestykseen olosuhteiden sitä edellyttäessä. Tutkinnassa tämä voi näyttäytyä tutkinta-aikojen venymisenä, kun tulee sekalaisesti tutkittavia rikosasioita. Niitä voi joutua priorisoimaan, jolloin ei niin kiireellisten rikosasioiden selvittäminen viivästyy. Kuitenkin kun rikoksesta epäilty on alle 18-vuotias, tai asianomistaja on alle 18-vuotias ja epäilty rikos on asianomistajaan kohdistunut seksuaalirikos tai hänen henkeen, terveyteen, vapauteen, yksityisyyteen, rauhaan tai kunniaan kohdistunut rikos, niin esitutkinta on toimitettava kiireellisesti. (Eml.)

Esitutkintalaki toimii esitutkinnan toimittamisen yleislakina ja esitutkintalain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa kerrotaan, että rikoksen esitutkinta toimitetaan esitutkintalain mukaisesti, jollei laissa toisin säädetä. Rikoksella tarkoitetaan laissa rangaistavaksi säädettyä tekoa, mutta esitutkinnassa rikokseksi katsotaan myös sellaiset teot, jossa tekijää ei lopulta syytetä rikoksesta. (Rantaeskola ym. 2014, 27.)

4.1 Esitutkinnan tarkoitus

Esitutkinnassa on tarkoitus selvittää seuraavat esitutkintalain 1 luvun 2 §:ssä kerrotut asiat:

- 1) asian laadun edellyttämällä tavalla epäilty rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, asianosaiset sekä muut syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat;
- 2) mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi;
- 3) asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus, jos hän on oikeudenkäynnissä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 3 luvun 9 §:n nojalla on pyytänyt syyttäjää ajamaan hänen vaatimustaan; ja

4) suostuuko asianomistaja ja aikooko rikoksesta epäilty suostua asian käsittelemiseen käräjäoikeudessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 a luvussa tarkoitetussa kirjallisessa menettelyssä.

Esitutkinnassa asia on valmisteltava siten, että syyteharkinta ja asianosaisten etujen valvominen voidaan suorittaa asianmukaisesti ja todistelu voidaan pääkäsittelyssä ottaa vastaan yhdellä kertaa, tai vaihtoehtoisesti asia voidaan ratkaista kirjallisessa menettelyssä.

Esitutkintalakiin rikoksen selvittämiselvällisyydeksi on kirjattu ”epäilty rikos”, jolla korostetaan sitä, että esitutkinnassa vasta selvitetään, onko rikos tehty vai ei. (Rantaeskola ym. 2014, 30). Tämä liittyy esitutkintalain esitutkintaperiaatteisiin ja esitutkintaan osallistuvien oikeuksia säätelevään 4 lukuun. Esitutkintalain 4 luvun 2 §:ssä säädetty syyttömyysolettama tarkoittaa sitä, että rikoksesta epäiltyä on kohdeltava syyttömänä. Tämä olisikin tärkeä muistaa, jotta epäillyn asemassa oleva ei tuntisi esitutkinnan olevan yksipuolista, jossa koitetaan vain löytää todisteita häntä vastaan. Tätä varten onkin esitutkintalain 4 luvun 1 §:ssä säädetty tasapuolisuusperiaate, joka tarkoittaa sitä, että esitutkinnassa on selvitettävä ja otettava huomioon seikat ja todisteet sekä rikoksesta epäiltyä vastaan että hänen puolestaan.

4.2 Esitutkinnan tutkinnanjohtajat

Esitutkintalain 2 luvun 1 §:ssä määritellään viranomaiset esitutkinnassa. Poliisissa esitutkinnan toimittaa muu poliisi kuin suojelupoliisi, ja poliisiin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, Tulli ja sotilasviranomaiset. Edellä mainittujen esitutkintaviranomaisten lisäksi syyttäjä osallistuu esitutkintaan. (ETL 2:1.)

Esitutkintalain 2 luvun 2 §:n mukaan esitutkintaa johtaa tutkinnanjohtaja, joka on pakkokeinolain (PKL, 806/2011) 2 luvun 9 §:ssä tarkoitettu pidättämiseen tarkoitettu virkamies, tai tutkinnanjohtajana voi toimia myös syyttäjä, mutta vain esitutkintalain 2 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen ja syyttäjän maininta erikseen ja syyttäjää koskeva rajaus on tarpeen, koska syyttäjä ei toimi tutkinnanjohtajana kuin rajoitetuissa tapauksissa, joita ovat esitutkintalain 2 luvun 4 §:n 1 momentin mukaiset tapaukset, joissa rikoksesta epäilty on poliisimies (Rantaeskola ym. 2014, 50).

4.3 Esitutkinnan sisältö

Poliisissa esitutkintaa pääasiassa suorittaa tutkijat, joiden tehtäviä kerrotaan esitutkintalain 2 luvun 3 §:ssa. Tutkijan tehtäviä on suorittaa epäiltyä rikosta koskevat kuulustelut ja muut esitutkintatoimenpiteet sekä toteuttaa tutkinnanjohtajan antamat asian tutkintaa koskevat määräykset sekä suorittaa muut lain mukaan tutkijalle kuuluvat toimenpiteet. (Eml.)

Esitutkinnassa asianosaisia ovat asianomistaja, rikoksesta epäilty ja muu henkilö, jonka oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin rikos ja sen selvittäminen voi vaikuttaa (ETL 2:5). Esitutkinnassa on tärkeää muistaa, että asianosaista koskevaan sääntelyyn liittyy kaksi muuta esitutkintalain säännöstä. Esitutkintalain 1 luvun 2 §:n 1 mom. 1 kohdassa sanotaan, että esitutkinnassa on selvitettävä asianosaiset asian laadun edellyttämällä tavalla ja esitutkintalain 4 luvun 9 §:n 1 mom. mukaan henkilölle on ilmoitettava mahdollisimman nopeasti asema esitutkinnassa, kun henkilöön kohdistetaan esitutkintatoimenpiteitä tai kun henkilön asema muuttuu esitutkinnan aikana. (Rantaescola ym. 2014, 62.)

5 TUTKINTAVANKEUS JA TUTKINTAVANKEUSLAKI

Vangitseminen on pakkokeino, jolla tuomioistuin määrää rikoksesta epäillyn henkilön menettämään vapautensa jo esitutinnan, syyteharkinnan tai oikeudenkäynnin aikana. Tätä vangittua henkilöä kutsutaan tutkintavangiksi ja vangitsemisen edellytykset määritellään pakkokeinolain 2 luvun 11 §:ssä. Tutkintavankeuslaissa säädetään tutkintavankeuden toimeenpanosta, eli kuinka tutkintavankia kohdellaan ja hänen olosuhteistaan. (Hartoneva ym. 2023, 246.)

Toisin kuin vankeusvangit tai sakkovangit, niin tutkintavankeihin kohdistuu pakkokeinoja esitutinnan ja oikeudenkäynnin aikana. Vankeusvangit ja sakkovangit ovat suorittamassa tuomioistuimen määräämää lainvoimaista vankeusrangaistusta. Tutkintavankeuslain lisäksi tutkintavankeuteen sovelletaan muitakin lakeja, joista yksi merkittävin on pakkokeinolain 4 luku, jossa määritetään yhteydenpidon rajoitukset.

Tutkintavankeuslain (TVL, 768/2005) 1 luvun 5 §:ssä säädetään tutkintavangin kohtelusta. Lain mukaan tutkintavankia on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioitteen. Tutkintavankia ei lain mukaan saa myöskään ilman hyväksyttävää syytä asettaa keskenään eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kansalaisuuden kielen, uskonnon, vakaumuksen mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Monet vangit kokevat, että esitutkintalain 4 luvun 2 §:n syyttömyysolettama ei ole toteutunut tutkintavankeuden aikana. Tutkintavangeille tehdyn kyselyn mukaan yli kolmannes vastaajista koki, ettei syyttömyysolettama ollut toteutunut ja suuri osa vastaajista kertoi, etteivät olleet saaneet tarpeeksi tietoa oikeuksistaan vankilassa. Poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöiden onkin hyvä muistaa se, että tutkintavankeuden tarkoitus on turvata esitutkinta, eikä rangaista tutkintavankia. (Rantala ym. 2017, 104–108.)

Syyttömyysolettama perustuu Euroopan ihmisoikeussopimukseen (63/1999) ja syyttömyysolettaman tarkoitus on varmistaa, ettei tutkintavankeusajasta muodostu etukäteistä rangaistuksen suorittamista. Tutkintavankien kohtelun tulee olla vähemmän rajoitettua ja oikeudet eräiltä osin laajemmat kuin vankeusvangeilla, mutta pitää muistaa, että tutkintavankeuden tarkoitus on esitutinnan ja oikeudenkäynnin turvaaminen, jonka takia tutkintavankien yhteydenpitoa voidaan rajoittaa ja valvoa. (Hartoneva ym. 2023, 247.)

5.1 Tutkintavankeuden alkaminen ja päättyminen

Tutkintavankeus alkaa heti vangitsemispäätöksen jälkeen ja vangittu toimitetaan vankilaan tai jois-sain tapauksissa poliisin säilytystilaan (Hartoneva ym. 2023, 247). Vangitsemisesta päättää pakko-keinolain 3 luvun 1 §:n mukaan syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuin. Vangitsemisasi-an uudelleen käsittelystä säädetään pakkokeinolain 3 luvun 15 §:ssä, jonka mukaan tuomioistuimen on otettava vangitsemisasi-a uudelleen käsiteltäväksi tutkintavangin pyynnöstä, mutta vangitsemis-asiaa ei tarvitse ottaa uuteen käsittelyyn aikaisemmin kuin kahden viikon kuluttua asian edellisestä käsittelystä.

Tutkintavankeus päättyy, jos tuomioistuin määrää tutkintavangin vapautettavaksi vangitsemisasi-an uudelleen käsittelyssä, koska jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei enää ole. Pidättämiseen oi-keutettu virkamies voi myös päättää tutkintavangin vangitsemisen päättymisestä, jos edellytyksiä vangitsemiselle ei ole enää ja tutkintavangi on myös päästettävä vapaaksi, jos syyte jää nostamatta määräaikaan mennessä, eikä sen aikana ole tehty pidentämisestä päätöstä määräajan puitteissa. Tuomioistuimen päättäessä tutkintavangin vapauttamisesta, on hänet vapautettava suoraan oi-keuspaikalta ja vapautetun omalla suostumuksella hänet voidaan kuljettaa vankilaan hakemaan hänen omaisuutensa, tai Rikosseuraamuslaitoksen on huolehdittava siitä, että vapautuneelle hen-kilölle voidaan tarvittaessa antaa matkalippu asuin- tai kotipaikkakunnalle. (Hartoneva ym. 2023, 247–248.)

5.2 Tutkintavankeuden perusteet

Tutkintavankeuslain 1 luvun 3 §:ssä määritellään tutkintavankeuden tarkoitus. Sen tulee turvata ri-koksen esitutkinta, tuomioistuinkäsittely sekä rangaistuksen täytäntöönpano ja myös estää rikolli-sen toiminnan jatkaminen. Vangitsemisen edellytykset ovat pakkokeinolain 2 luvun 11 §:n mukaan samat, kuin pidättämisen edellytykset. Pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n säädettyjen pidättämisen edel-lytysten mukaan rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan pidättää, jos:

- 1) rikoksesta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta;
- 2) rikoksesta on säädetty lievempi rangaistus kuin kaksi vuotta vankeutta, mutta siitä säädetty an-karin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden taikka muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä, että hän: a) lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa; b) vaikeuttaa asian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todis-tajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan taikka rikoskumppaniin; taikka c) jatkaa rikollista toimintaa;

3) hän on tuntematon ja kieltäytyy ilmoittamasta nimeään tai osoitettaan taikka antaa siitä ilmeisesti virheellisen tiedon; tai

4) hänellä ei ole vakinaista asuntoa Suomessa ja on todennäköistä, että hän poistumalla maasta karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa.

Jos henkilö ensiksi pidätetään, niin on muistettava, että pidättäminen voi kestää enintään neljä vuorokautta epäillyn kiinniotosta ja tämän jälkeen, jos pidättämisen edellytykset edelleen täyttyvät, niin epäilty voidaan vangita. Epäilty voidaan edellytysten täytyessä vangita esitutkinnan, syyteharkinnan ja tuomioistuinkäsittelyn ajaksi ja vangitsemisesta päättää tuomioistuin. (Hartoneva ym. 2023, 246.)

Alle 18-vuotiaan epäillyn pidättämistä tulisi mahdollisuuksien mukaan välttää, koska pidättäminen voi vaikuttaa haitallisesti erityisesti nuoreen henkilöön. Pakkokeinolain 2 luvun 11 §:n 5 momentissa säädetään, että alle 18-vuotiasta epäiltyä ei saisi ilman painavia syitä vangita tai määrätä pidätettäväksi edelleen vangittuna. Pakkokeinolain 2 luvun 6 §:ssä säädetään kohtuuttoman pidättämisen kiellosta. Kohtuuttoman pidättämisen kiellossa säädetään, että ketään ei saa pidättää, jos pidättäminen olisi kohtuutonta iän vuoksi, niin pääsääntöisesti epäillyn iän huomioiminen tarkoittaa alle 18-vuotiasta, mutta myös iäkästä henkilöä. (Rantaeskola ym. 2014, 51.)

5.3 Yhteydenpitorajoitukset

Tutkintavangin yhteydenpitoa voidaan rajoittaa esitutkinnan, syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin onnistumisen varmistamiseksi. Yhteydenpidon rajoittamisella puututaan tutkintavangin kirjeenvaihto-oikeuteen, puheluihin ja muihin yhteydenpitotapoihin toisiin ihmisiin. Yhteydenpidon rajoittamisesta päättää tuomioistuin ja vangitsemisesta päättävä tuomioistuin voi määrätä rajoituksia vangin yhteydenpitoon, jos pidättämiseen oikeutettu virkamies tai vankilan yksikönpäällikkö sitä esittää. Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi määrätä yhteydenpidonrajoituksen kiinniottamisen ja pidättämisen aikana. (Hartoneva ym. 2023, 256.)

Tutkintavangin yhteydenpitoa voidaan rajoittaa tiettyyn nimettyyn henkilöön tai laajempaan henkilöpiiriin esimerkiksi vankilan muihin vankeihin ja tutkintavankeihin. Oikeuskäytännössä on katsottu, että yhteydenpidonrajoitus voidaan asettaa siten, että määrätään henkilöt, keihin yhteydenpito on sallittu (Hartoneva ym. 2023, 257).

5.4 Yhteydenpito asiamieheen

Pakkokeinolain 4 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan yhteydenpitoa ei saa rajoittaa asianajajan, julkisen oikeusavustajan tai luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan kanssa. Tuomioistuimen päätöksessä on usein todettu, että tutkintavanki, jolle määrätään yhteydenpidonrajoituksia, saa olla vain

yhteydessä avustajaansa. Oikeusasiamies on katsonut, että pakkokeinolaissa säädetty yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset tutkintavangin ja hänen asiamiehensä välillä on yksiselitteinen ja ehdoton, eikä ole mahdollisuutta rajoittaa tutkintavangin yhteyttä asiamieheensä. (Hartoneva ym. 2023, 257.)

Pakkokeinolain 10 luvun 52 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, teknistä kuuntelua, teknistä katselua ja teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa rikoksesta epäillyn ja hänen oikeudellisen avustajansa väliseen viestiin.

6 PAKKOKEINOLAKI OSANA TUTKINTAVANKEUTTA

Tutkintavankeuslain ohella merkittävä vaikuttaja tutkintavankeuteen on pakkokeinolain 4 luku, jossa määritetään yhteydenpitorajoitukset. Pakkokeinolain 3 luku taas ohjaa tuomioistuin menettelyä vangitsemisasiossa. Pakkokeinolain 1 luku ohjaa yleisiä säännöksiä, joita laki noudattaa. Ensimmäisen luvun 2–4 momentit täytyy muistaa lain käyttämisessä jokaisessa tapauksessa.

2 § Suhteellisuusperiaate: Pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäilylle tai muille pakkokeinolain käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat (PKL 1:2).

3 § Vähimmän haitan periaate: Pakkokeinon käytöllä ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä käytön tarkoituksen saavuttamiseksi (PKL 1: 3).

Pakkokeinon käytöllä ei saa aiheuttaa kenellekään tarpeettomasti vahinkoa tai haittaa (Eml).

4 § Hienotunteisuusperiaate: Pakkokeinoja käytettäessä on vältettävä aiheettoman huomion herättämistä ja toimittava muutenkin hienotunteisesti (PKL 1:4).

6.1 Yhteydenpitorajoituksiin liittyvät pakkokeinot

Pakkokeinolain (23.3.2023/452) 4 luvun 1 § määrittää yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset. Esitutinnan ollessa kesken voidaan rajoittaa kiinniotetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpitoa tiettyyn muuhun henkilöön, jos on syytä epäillä, että yhteydenpito vaarantaa kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin ollessa kesken, jos on perusteltua syytä epäillä, että yhteydenpito vakavasti vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen. (PKL 4:1.1.)

Yhteydenpitoa voidaan erityisen painavista syistä rajoittaa yleisesti muiden henkilöiden kanssa nimeämättä henkilöitä, joihin yhteydenpitoa rajoitetaan. Yhteydenpitorajoitus on tällöin voimassa enintään 60 päivän ajan vapaudenmenetyksen alkamisesta. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa enintään 30 päivällä kerrallaan. (PKL 4:1.2.)

Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa asianajajaan, julkisen oikeusavustajan tai luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan kanssa. Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa myöskään säilytystilan tai vankilan henkilökunnan, säilytystilan tai vankilan henkilökunnan toimintaa valvovan viranomaisen kanssa. (PKL 1:4.3.)

Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin on välttämätöntä (PKL 1:4.4).

6.2 Yhteydenpitorajoituksista päättäminen

Yhteydenpidon rajoittamisesta kiinniottamisen ja pidättämisen aikana päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tutkintavankeuteen liittyvästä yhteydenpidon rajoittamisesta ja sen voimassaolon jatkamisesta päättää pidättämisen oikeutetun virkamiehen tai vankilan yksikönpäällikön esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuin. Yhteydenpidon rajoittamisesta voi ennen tuomioistuimen ratkaisua väliaikaisesti päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen esityksestä vankilan yksikönpäällikkö tai, jos tutkintavanki on sijoitettu poliisin säilytystilaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies. (PKL 4:4:1.)

Yhteydenpitorajoitusten käsittely tapahtuu osana vangitsemisoikeudenkäyntiä tuomioistuimessa. Sen käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa säädetään (689/1997, ROL). Yhteydenpitorajoituksia esitetään lähtökohtaisesti pidättämisen oikeutetun virkamiehen tai vankilan yksikönpäällikön toimesta, kun käsillä on esitutinnan vaikeuttamis- tai sotkemisvaara. Yksi syy yhteydenpitorajoitusten esittämiselle on myös se, että yhteydenpito muihin henkilöihin voi vaarantaa esitutinnan tarkoituksen (PKL 4:1). (Alm 2023, 33.)

6.3 Pakkokeinolain muutokset 10/2023

Pakkokeinolakiin tuli muutoksia 1.10.2023. Muutokset liittyvät oleellisesti yhteydenpitorajoituksiin ja samalla siis poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyöhön. On siis tarpeellista käydä läpi, mitä kaikkea muutoksia lakipykäliin tuli ja mitä vaikutuksia niillä on. Uudistukset siis koskevat erityisesti pakkokeinolain 4 luvun säännöksiä ja 4 luku säätelee juuri yhteydenpidon rajoittamista. Poliisissa ja vankiloissa ei ole vielä tarkkaa linjaa siitä, miten muutokset tulevat näkymään käytännön työssä ja miten se tulee näkymään yhteistyössä. Lähtökohtana on se, että muutokset eivät ole tuoneet toivottua selkeyttä yhteydenpitorajoitusten valvontaan, eivätkä ne ainakaan ole helpottaneet esitutinnan suorittamista.

TAULUKKO 1. PKL 4:1.

<u>Uusi pikälä (1.10.2023)</u>	<u>Vanha pykälä</u>
PKL 4:1 Yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset	PKL 4:1 Yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset
Esitutinnan ollessa kesken voidaan rajoittaa kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpitoa tiettyyn muuhun henkilöön, jos	Esitutinnan ollessa kesken voidaan rajoittaa kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpitoa muuhun henkilöön, jos on syytä

on syytä epäillä, että yhteydenpito vaarantaa kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin ollessa kesken, jos on perusteltua syytä epäillä, että yhteydenpito vakavasti vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen.

Yhteydenpitoa voidaan erityisen painavista syistä rajoittaa yleisesti muiden henkilöiden kanssa nimeämättä henkilöitä, joihin yhteydenpitoa rajoitetaan. Yhteydenpitorajoitus on tällöin voimassa enintään 60 päivän ajan vapaudenmenetyksen alkamisesta. Tuomioistuimien voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa enintään 30 päivällä kerrallaan. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Yhteydenpitorajoituksen kohteena olevalle henkilölle on varattava tilaisuus tulla kuuluksi vaatimuksesta. Muilta osin asian käsittelyssä noudatetaan soveltuvien osien, mitä 3 luvun 6 §:n 1 ja 4 momentissa säädetään vangitsemisasian käsittelystä.

Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 5 momentissa tarkoitettua asianajajan, julkisen oikeusavustajan tai luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan kanssa. Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa myöskään säilytystilan tai vankilan henkilökunnan, säilytystilan tai vankilan henkilökunnan toimintaa valvovan viranomaisen, sellaisen ihmisoikeuksien toteutumista valvovan

epäillä, että yhteydenpito vaarantaa kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin ollessa kesken, jos on perusteltua syytä epäillä, että yhteydenpito vakavasti vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen.

Yhteydenpitoa tutkintavankeuslain (768/2005) 8 luvun 4 §:ssä tarkoitettua asianmiehen kanssa ei saa rajoittaa. Yhteydenpitoa lähiomaisen tai muun läheisen kanssa ja yhteydenpitoa tutkintavankeuslain 9 luvun 12 §:ssä tarkoitettua edustuston kanssa voidaan rajoittaa ainoastaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä erityisen painavista syistä. Yhteydenpitoa lähiomaiseen saadaan rajoittaa vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttamiseksi. (10.4.2015/396)

<p>toimielimen, jolle vapautensa menettäneellä on kansainvälisten sopimusten mukaan valitus- tai kantelu-oikeus taikka muun viranomaisen kanssa. Yhteydenpitoa lähiomaisen tai muun läheisen kanssa ja yhteydenpitoa tutkintavankeuslain (768/2005) 9 luvun 12 §:ssä tarkoitetun edustuston kanssa saa rajoittaa ainoastaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä erityisen painavista syistä. Yhteydenpitoa lähiomaiseen saa rajoittaa vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttamiseksi.</p> <p>Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin on välttämätöntä.</p>	
--	--

Ensimmäisen luvun suurimpana muutoksena on, että nykyisin tutkintavangille voidaan määrätä erityisen painavista syistä yhteydenpitorajoitus koskemaan yhteydenpitoa yleisesti muiden henkilöiden kanssa nimeämättä henkilöitä, joihin yhteydenpitoa rajoitetaan. Yhteydenpitorajoitus on voimassa enintään 60 vuorokautta vapaudenmenettämisestä alkaen ja tuomioistuin voi pidentää tätä 30 vuorokautta kerrallaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyynnöstä. Toinen oleellinen muutos on se, että yhteydenpitoa ei saada rajoittaa enää kehenkään avustajaan. Periaatteessa vanki siis saisi soittaa, vaikka rikoskumppaninsa avustajalle ilman mitään esteitä. Tämä saattaa tulla ongelmaksi joissakin tapauksissa. (Alm 2023, 102–103.)

TAULUKKO 2. PKL 4:2.

<u>Uusi pykälä (1.10.2023)</u>	<u>Vanha pykälä</u>
<p>PKL 4:2 Yhteydenpidon rajoittamisen sisältö</p> <p>1 mom. Kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin kirjeenvaihto, puhelimen käyttö, tapaamiset ja muu yhteydenpito tai yhdessäolo estetään</p>	<p>PKL 4:2 Yhteydenpidon rajoittamisen sisältö</p> <p>1 mom. Yhteydenpitorajoitus voi sisältää rajoituksia kirjeenvaihtoon, puhelimen käyttöön, tapaamisiin tai muihin yhteyksiin säilyttämistilan tai vankilan ulkopuolelle taikka yhdessäoloon</p>

sellaisten henkilöiden kanssa, joihin yhteydenpitoa on rajoitettu. Tuomioistuin voi kuitenkin määrätä, että yhteydenpito rajoituksesta huolimatta sallitaan yhdellä tai useammalla yhteydenpitotavoista.

2 mom. Jos kirjettä, muuta postilähetystä tai viestiä ei toimiteta perille 1 momentissa tarkoitettuna yhteydenpitorajoituksen vuoksi, asiasta on annettava viipymättä tieto lähettäjälle, jollei se vaaranna yhteydenpitorajoituksen tarkoitusta. Asiasta on lisäksi annettava viipymättä tieto vastaanottajalle, jos kyseessä on yhteydenpitorajoituksen kohteena oleva henkilö ja jollei se vaaranna yhteydenpitorajoituksen tarkoitusta. Kirje, muu postilähetys tai viesti, jota ei toimiteta perille, on palautettava lähettäjälle tai annettava vapautensa menettäneelle yhteydenpitorajoituksen päätyttyä.

3 mom. Kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpidon valvonnassa noudatetaan tutkintavankeuslain 8 ja 9 luvun sekä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 ja 7 luvun säännöksiä kirjeenvaihdon, puhelujen, sähköisen yhteydenpidon ja tapaamisten valvonnasta.

tietyn kiinni otetun, pidätetyn tai tutkintavangin kanssa. Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin on välttämätöntä.

2 mom. Kirjeiden tarkastamisesta ja lukemisesta säädetään tutkintavankeuslain 8 luvussa ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 luvussa sekä kirjeiden takavarikoimisesta tämän lain 7 luvussa.

Toisen pykälän yhteydenpitorajoituksia koskeva suurin muutos on, että yhteydenpitorajoitusten pitäisi estää yhteydenpito eli ei olisi enää valvottua yhteydenpitoa. Lähiomaiseen ei kuitenkaan saa rajoittaa yhteydenpitoa enempää kuin se on välttämätöntä. Tämähän käytännössä tarkoittaa, että lähiomaisiin on valvottu yhteydenpito. Tässä tulee siis pieni ristiriita lain kannalta, jos tarkoitus on, että valvottua yhteydenpitoa ei enää olisi. Tuomioistuin voi periaatteessa määrätä, että vain valvottu tapaaminen on sallittuja ja kaikki muut yhteydenpitotavat kielletty. (Alm 2023, 104.)

Säännöksen toiseen momenttiin on lisätty, että kirjeen pysäyttämistä pitäisi antaa tieto lähettäjälle ja vastaanottajalle, jollei se vaaranna yhteydenpidon tarkoitusta. Tässä ongelmakohtana muodostuu, että paljastetaan henkilön olevan vangittu tai paljastetaan kuka ei ole vangittuna. Lisäksi vankilaviranomaisen on hankalaa arvioida, onko kirjeen pysäyttämistä ilmoittaminen riski tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiselle vai ei. Vankilaviranomaisella ei ole käynnissä olevasta esitutkinnasta kuitenkaan samanlaista tietoa kuin, mitä poliisilla on. (Alm 2023, 104–105.)

Kolmanteen momenttiin on lisätty säännös kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpidon valvonnassa. Siinä noudatetaan tutkintavankeuslain 8 ja 9 luvun sekä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 ja 7 luvun säännöksiä kirjeenvaihdon, puhelun, sähköisen yhteydenpidon ja tapaamisten valvonnassa. Tässä ei säädetä edelleenkään valvontavastuuta yhteydenpitoon. HE 217/2022 mukaan Risellä olisi oikeus tehdä lukemispäätös ja puhelun kuuntelupäätös pelkästään YPR:n perusteella, kun korkein oikeus on arvioinut, että yhteydenpito vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen ja erillistä konkreettista yritystä ei tarvittaisi. Pakkokeinolakiin tehty muutos ei muuta sitä, millä tavalla tutkintavankeuslain säännöksiä tulkitaan eri viranomaisten kesken. Tässä on edelleenkin tulkintaeroja havaittavissa. (Alm 2023, 105.)

TAULUKKO 3. PKL 4:4.

<u>Uusi pykälä (1.10.2023)</u>	<u>Vanha pykälä</u>
PKL 4:4 Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen	PKL 4:4 Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen
1 mom. Yhteydenpidon rajoittamisesta kiinniottamisen ja pidättämisen aikana päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tutkintavankeuteen liittyvästä yhteydenpidon rajoittamisesta ja sen voimassaolon jatkamisesta päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai vankilan yksikönpäällikön esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuimien. Yhteydenpidon rajoittamisesta voi ennen tuomioistuimen ratkaisua väliaikaisesti päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen esityksestä vankilan yksikönpäällikkö tai, jos tutkintavanki on sijoitettu poliisin säilytystilaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies.	1 mom. Yhteydenpidon rajoittamisesta kiinniottamisen ja pidättämisen aikana päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tutkintavankeuteen liittyvästä yhteydenpidon rajoittamisesta ja sen voimassaolon jatkamisesta päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai vankilan yksikönpäällikön esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuimien. Yhteydenpidon rajoittamisesta voi ennen tuomioistuimen ratkaisua väliaikaisesti päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen esityksestä vankilan yksikönpäällikkö tai, jos

2 mom. Jos tuomioistuin 3 luvun 9 §:n nojalla lykkää pidätetyn vangitsemista koskevan asian käsittelyä, sen tulee päättää pidätetylle määrätyn väliaikaisen yhteydenpitorajoituksen voimassa pitämisestä tai muuttamisesta. Yhteydenpitorajoitus ja sen perusteet on otettava uudelleen käsiteltäviksi 3 luvun 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn yhteydessä.

3 mom. Yhteydenpidon rajoittamisesta 2 luvun 11 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa päättää syyttäjän esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuin.

4 mom. Edellä 1 momentissa tarkoitetun yhteydenpidon rajoittamisesta päättävän tai sen esittämiseen oikeutetun virkamiehen on viipymättä poistettava yhteydenpitorajoitus siltä osin kuin edellytyksiä sille ei enää ole.

5 mom. Yhteydenpitorajoitusta koskevasta päätöksestä on ilmoitettava Rikosseuraamuslaitokselle.

tutkintavanki on sijoitettu poliisin säilytystilaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies. (1.4.2022/232)

2 mom. Jos tuomioistuin 3 luvun 9 §:n nojalla lykkää pidätetyn vangitsemista koskevan asian käsittelyä, sen tulee päättää pidätetylle määrätyn väliaikaisen yhteydenpitorajoituksen voimassa pitämisestä tai muuttamisesta. Yhteydenpitorajoitus ja sen perusteet on otettava uudelleen käsiteltäviksi 3 luvun 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn yhteydessä.

3 mom. Edellä 1 momentissa tarkoitetun yhteydenpidon rajoittamisesta päättävän tai sen esittämiseen oikeutetun virkamiehen on päätettävä yhteydenpitorajoituksen poistamisesta, jos rajoituksen edellytyksiä ei enää ole.

Neljännän pykälän muutoksena on tullut velvollisuus ilmoittaa yhteydenpitorajoituksista Rikosseuraamuslaitokselle. Tämän on tarkoitus helpottaa yhteydenpitorajoitusten toimeenpanoa. Muuten pykälässä ei ole merkittäviä muutoksia, jotka muuttaisivat yhteydenpitorajoitusten käytäntöä. (Alm 2023, 108.)

Pakkokeinolain 4 luvun 3 §:ään ei tullut muutoksia lakiuudistuksen myötä, joten yhteydenpidon voimassaolon säännökset ovat pysyneet ennallaan.

7 ESITUTKINNAN SOTKEMISEN MAHDOLLISTAMINEN

MTV on 30.11.2022 Rebekka Härkösen kirjoittamassa uutisessa ottanut kantaa yhteydenpitorajoitusten valvontaan vankiloissa. Rajoitusten valvonta on ollut aikaisemmin poliisin vastuulla, mutta nykyisin vastuu on sillä, kenen tiloissa vanki on. Eli pääsääntöisesti se on todella varhaisessa vaiheessa Rikosseuraamuslaitoksen vastuulla. (MTV 2022.)

Nykyisin Risen linjauksen mukaan poliisilla ei ole mitään toimivaltaa vankiloissa paitsi ainoastaan poikkeustilanteissa. Tämä tarkoittaa, että vankilat eivät voi päästää poliisia tiloihinsa tekemään valvontatyötä. Linjauksen taustalla on oikeusasiamiehen tekemä ratkaisu. Risen tiimivastaava ja lakimies Esa-Pekka Hänninen on myös korostanut, että valvontavastuu on sillä, kenen tiloissa vanki on. Risellä on tehty tulkinta valvontaoikeuksista, jonka mukaan laki ei anna oikeutta vankilan henkilökunnan kuunnella vankien yksityisiä keskusteluja pelkän yhteydenpitokiellon perusteella. Risellä pystytään vain varmistamaan se, että puhelinnumero kuuluu sille, kenelle on tarkoitus soittaa. Puhelimen päässä sitten voikin olla ihan kuka tahansa. Tämä ei ole valvonnan kannalta missään nimessä riittävää. (Eml.)

Pakkokeinolaki ja tutkintavankeuslaki eivät keskustele keskenään täysin ja nämä tulisi saada yhteensovitettua jotenkin. Toinen asia on myös Rikosseuraamuslaitoksen tulkinta. Tärkeintä olisi, että pystyttäisiin turvaamaan esitutkinta ja rikosprosessi. (MTV 2022). Pakkokeinolakiin 1.10.2023 tulleet muutoksetkaan eivät ole ratkaisseet tätä ongelmaa.

7.1 Lain näkökulma aiheeseen

Tutkintavankeudesta säädetään tutkintavankeuslaissa (768/2005) ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta säädettyssä laissa eli kansankielellä putkalaissa (841/2006). Lähtökohtana on se, että noudatetaan sitä lakia, kumman organisaation tiloissa tutkintavanki on. Rikosseuraamuslaitoksen tiloissa noudatetaan tutkintavankeuslakia, kun taas poliisin tiloissa noudatetaan putkalakia. Tutkintavankeuslain 2:1.3:ssa säädetään se, kuinka kauan tutkintavankia saa säilyttää poliisin tiloissa. (Paasonen 2022.)

Tutkintavangille on annettava tutkintavankeuslain 8:6:1 mukaan mahdollisuus olla yhteydessä puhelimitse vankilan ulkopuolelle, paitsi jos se on rajoitettu tutkintavankeuslain 4 luvun perusteella. Vankilan järjestyssäännöissä voidaan myös määrätä aikarajoituksia vangin puhelimenkäytölle. Lisäksi tutkintavangille on annettava mahdollisuus olla yhteydessä puhelimella asiamieheensä. Monesti rajoitusvangille on annettu oikeus olla yhteydessä joihinkin ihmisiin ja lähes aina vähintään puolisoonsa, koska läheiseen ei voida määrätä yhteydenpitorajoituksia ilman erityisen painavia syitä. Tiukoissa rajoituksissa yhteys puolisoon tapahtuu kuitenkin valvotusti. (Paasonen 2022.)

Rikosseuraamuslaitoksella on valvontavastuu omissa tiloissaan ja sen toimivalta yhteydenpitorajoituksiin tulee tutkintavankeuslain 8:6.3 mukaan. Rise voi myös asettaa puhelun ehdoksi, että tutkintavangin on ilmoitettava, kenelle aikoo soittaa. Puhelu voidaan evätä ilman ilmoittamista, kenelle soitto on tarkoitettu. Väärän henkilön ilmoittamisesta voidaan evätä puhelimen käyttö. (Paasonen 2022.)

Prepaid-liittymät tuottavat esimerkiksi ongelmia puhelimen valvonnasta, sillä sen haltijaa on mahdollista saada selville etukäteen. Tällöin on tärkeää kuulla puhelun alussa, kuka siihen todellisudessa oikein vastaa. Ongelmallista on myös se, jos puhelun on annettu jo alkaa varmistuksen jälkeen, mutta siihen liittyikin jälkikäteen yhteydenpitorajoituksiin kuuluva henkilö. Tällöisen asian todentaminen vaatisi tutkintavankeuslain 8:7 mukaista puhelun kuuntelua, mutta sille säädetyt edellytykset eivät ole voimassa vielä siinä kohtaa, jos tutkintavangilla on oikeus puhua ilman kuuntelua. (Paasonen 2022.)

8 TURVALLISUUS JA YHTEYDENPITORAJOITUKSET POHJOISMAISSA

Tässä luvussa vertaillaan vankilaturvallisuutta sekä yhteydenpitorajoituksia Pohjoismaiden osalta.

8.1 Yhteydenpitorajoitukset ruotsissa

Ruotsissa on käytössä Kriminalvården tietojärjestelmä, josta kuka tahansa voi saada tilastotietoja vangitsemisasiosta, kuten vangittuina olleista, joilla on jonkin asteinen yhteydenpidon rajoittaminen.

Vuonna 2021 Ruotsissa 74 % vangituista oli jonkin asteinen yhteydenpidon rajoittaminen (restriktioner). Ruotsissa tuomioistuin yleensä antaa syyttäjälle luvan asettaa yhteydenpitorajoituksia vangitulle. Suomella ja Ruotsilla on eroja prosessuaalisesti yhteydenpidonrajoitusten määräämisessä. Suomessa tuomioistuin määrittelee yhteydenpidon rajoittamisen sisällön, kun Ruotsissa taas tuomioistuin antaa syyttäjälle luvan rajoittaa vangitun yhteydenpitoa. (Alm 2023, 37.)

Rajoitukset voivat olla tarpeen, jos syyttäjä epäilee, että todisteet voidaan tuhota tai rikoksen tutkinta estyy, jos kiinniotettu on yhteydessä ulkomaailmaan. Ruotsissa rajoitukset voivat tarkoittaa seuraavia asioita:

Syyttäjä tarkastelee pidätetylle lähetetyt kirjeet, syyttäjän on annettava suostumus vierailuihin, puheluihin on saatava syyttäjän hyväksyntä, ja

Pidätetty ei saa kuunnella radiota, katsella televisiota tai lukea sanomalehtiä. Hän ei myöskään saa seurustella muiden pidätettyjen kanssa. Joissakin tapauksissa kaksi vangittua, joilla on rajoituksia, voivat viettää aikaa yhdessä asuinhuoneessa, ns.

Vangitulla on kuitenkin rajoituksinkin oikeus lähettää kirjeitä julkiselle puolustajalleen ilman syyttäjän tarkastamista. Vangitulle voidaan antaa myös lupa tavata esimerkiksi huoltajapappia. (Kriminalvården 2023.)

TAULUKKO 4. Ruotsin lainsäädäntöä.

Häkteslag 6 luku	Rättegångsbalk 24:5a
1 § Vangille, joka on vangittu, pidätetty tai pidätetty rikoksesta epäiltynä, voidaan rajoittaa hänen oikeuttaan olla yhteydessä ulkomaailmaan (rajoitukset), jos on olemassa	Jos tuomioistuin päättää pitää jonkun vangittuna, määrää jonkun jäämään säilöön tai pidentää syytteen nostamista, sen on samalla syyttäjän pyynnöstä tutkittava, onko ja jos

vaara, että hän poistaa todisteet tai muutoin vaikeuttaa asian tutkintaa.

Säilössä olevalle saa ilmoittaa 1 momentin mukaisista rajoituksista vain, jos hän voi olla 24 luvun mukaisten rajoitusten alainen. työjärjestyksen 5 a §.

2 § Pykälän 1 momentin mukaisessa rajoituspäätöksessä voidaan viitata rajoituksiin, jotka koskevat

1. luvun 2 mukaista sijoittamista muiden vankien kanssa. 1 §:n toinen kappale,
 2. yhdessä asuminen luvun 2 mukaisesti. Luku 5,
 3. seuraa mitä ulkomaailmassa tapahtuu luvun 2 mukaan. 9 §,
 4. pitää hallussaan luvun 2 mukaisia aika- ja sanomalehtiä § 11,
 5. vastaanottaa vierailijoita luvun 3 mukaisesti. 1 §:n ensimmäinen kappale,
 6. olla yhteydessä toiseen luvun 3 mukaisen sähköisen viestinnän kautta. § 4 ensimmäinen ja toinen kappale tai
 7. lähettää ja vastaanottaa lähetyksiä luvun 3 mukaisesti Osa 7.
- laki (2016:931) .

3 § Rajoitusta koskevan kysymyksen käsittelee tutkija tai syyttäjä. Päätöstä tällaisessa asiassa on harkittava uudelleen niin usein kuin siihen on syytä.

on, missä tapa, jolla vangin yhteyksiä ulkomaailmaan voidaan rajoittaa luvun 6 mukaisesti. Säilöönottolain (2010:611) 2 §. Lupa tällaisiin rajoituksiin voidaan antaa vain, jos on olemassa vaara, että epäilty poistaa todisteita tai muuten vaikeuttaa asian tutkintaa.

Rajoituslupa voidaan antaa vain, jos syyt toimenpiteeseen ovat suuremmat kuin loukaus tai muutoin, mitä toimenpide aiheuttaa epäillyn tai muun eturistiriidan vuoksi.

Jos se on myöhempien olosuhteiden vuoksi tarpeen, syyttäjä voi antaa päätöksen, jolla rajoitetaan pidätetyn yhteyksiä ulkomaailmaan, vaikka tuomioistuin ei olisi antanut lupaa kyseiseen rajoitukseen. Jos syyttäjä on ilmoittanut tällaisesta päätöksestä, hänen on pyydettävä uudelleenkäsittelyä samana päivänä tai viimeistään seuraavana päivänä ensimmäisen momentin mukaisesti. Kun tuomioistuin on vastaanottanut tällaisen hakemuksen, tuomioistuimen on pidettävä asiaa käsittelyssä mahdollisimman pian ja viimeistään viikon kuluessa. Tuomioistuimessa käytävään menettelyyn sovelletaan sitä, mitä säilöönottokäsittelystä määrätään.

Rajoituslupa raukeaa, jos tuomioistuin ei myönnä jatkolupaa jonkun jäädämismääräyksen tai syytteen nostamisajan pidentämisen yhteydessä. laki (2021:285) .

8.2 Vankilaturvallisuus Pohjoismaissa

Vaasan yliopiston tekemässä vankilaturvallisuutta ja vankien kuntoutusta käsittelevässä loppuraportissa on verrattu aihetta myös Pohjoismaisesta näkökulmasta. Tarkoituksena on vertailla eri Pohjoismaiden lain keskeisiä säädöksiä aiheeseen liittyen. Tämän lisäksi on hyvä nostaa esille keskeisiä asioita Pohjoismaiden vankilaturvallisuuteen liittyen. (Vaasan yliopiston raportteja, 27.)

Vankilaturvallisuuden näkökulmasta jokaisessa Pohjoismaassa on samanlaisia ongelmia. Ongelmat liittyvät vahvasti järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Järjestäytynyt rikollisuus on monesti myös rajat ylittävää toimintaa. Turvallisuustyöhön on panostettava ja pyrittävä löytämään ratkaisuja ilmenneisiin ongelmiin. (Eml, 27.)

Tanskassa on ehdotettu järeitä otteita vankilaturvallisuuteen liittyvissä asioissa. Siellä on esitetty kaksinkertaisia rangaistuksia vankilan henkilökuntaan kohdistuneista väkivaltarikoksista. Norjan vankiloissa taas on otettu käyttöön vartaloskannerit. Niiden avulla pystytään löytämään paremmin vankiloihin kulkeutuvia kiellettyjä aineita ja vähentämään aineiden salakuljetusta vankiloihin. Ruotsissa panostus on ollut vankilatiedustelussa. Turvallisuusajattelua on laajennettu vankiloiden lisäksi yhdyskuntaseuraamuspuolelle, koska JR-vankien lisääntyessä he tulevat entistä enemmän myös yhdyskuntaseuraamusten piiriin. Ruotsissa yhdyskuntaseuraamuspuolelle on tullut lisää toimivaltuuksia vuonna 2022 tulleen lakiuudistuksen myötä. (Eml, 27–28.)

Norjan Rikosseuraamuslaitoksen (Kriminalomsorgen) tekemässä tutkimuksessa on selvitetty Pohjoismaiden vankilaturvallisuutta. Vuoden 2020 tilastoissa ainoastaan Suomen ja Tanskan suljetuista vankiloista oli päässyt karkaamaan vankeja. Tanskan suljetuista vankiloista pääsi karkamaan viisi vankia ja Suomessa kaksi vankia. Norjassa, Islannissa ja Ruotsissa onnistuttiin välttämään kaikki karkaamiset kyseisenä vuonna. (Kristoffersen 2022, 37–39.)

Norjalaisessa tutkimuksessa on myös käsitelty vankilan työntekijöiden määrää suhteessa vankeihin. Tilastossa käsitellään työntekijöiden määrää suhteessa sataan vankiin. Eniten työntekijöitä on ollut vuonna 2020 Norjassa, jossa sataa vankia kohti oli 124 työntekijää. Toiseksi eniten työntekijöitä oli Ruotsissa, jossa luku oli 112. Islannissa luku oli 89 ja Suomessa 79. Tanskassa luku on pienin. Siellä työntekijöitä sataa vankia kohti oli 67. (Eml, 51–53.)

Suomessa ja Ruotsissa oli vuonna 2020 muihin Pohjoismaihin verrattuna keskimääräisesti pidempi vankeusaika. Suomessa ja Ruotsissa tämä aika oli keskimäärin 12 kuukautta, kun taas kaikissa muissa Pohjoismaissa se oli alle kymmenen kuukautta. (Eml, 61.)

8.3 Pohjoismaiden lainsäädäntö

Pohjoismaisessa lainsäädännössä ei ole paljon eroavaisuuksia, mutta joitakin eroja kuitenkin löytyy. Missään Pohjoismaassa ei ole erillistä lainsäädäntöä järjestäytyneen rikollisuuden osalta. Tanskassa se on kuitenkin huomioitu esimerkiksi yhteydenpidon valvonnassa. JR-vankien osalta yhteydenpidon valvonta on tehokkaampaa, koska heidät on sijoitettu sellaiselle osastolle, jossa tämä on mahdollista. Yhteydenpidon valvontaan liittyvät käyttöedellytykset ovat Suomessa korkeammat kuin muissa Pohjoismaissa. Muissa Pohjoismaissa yhteydenpitoon liittyvää valvontaa voidaan tehdä silloin kuin se on tarpeen. Suljetuissa vankiloissa se on enemmänkin sääntö kuin poikkeus, että yhteydenpitoa valvotaan tarkasti. Suomessa yhteydenpitorajoitukset vaativat taas vankat perustelut ja vanki saa lähtökohtaisesti olla yhteyksissä keneen tahansa, ilman erillisiä rajoituksia. Vieraskieliset vangit aiheuttavat haasteita yhteydenpitorajoitusten valvonnassa. Norjassa ja Tanskassa viestintä voidaan velvoittaa sillä kielellä, minkä henkilökunta hallitsee. Suomessakin tällainen mahdollisuus voisi olla tarpeellinen tulevaisuudessa. (Vaasan yliopiston raporteja, 28.)

Suomessa tulisi hyödyntää nykYTEknologiaa tehokkaammin, niin kuin muissa Pohjoismaissa tehdään. Suomen vankiloissa voisi ottaa käyttöön haalarikamerat, vartaloskannerit sekä muita nykYTEknologian mahdollistamia välineitä. Näillä saataisiin lisättyä vankilaturvallisuutta. Suomessa tulisi seurata muiden Pohjoismaiden tilannetta ja ottaa mallia hyväksi havaituissa menetelmissä. Olisi hyvä käydä myös keskustelua Rikosseuraamuslaitoksen roolista varsinkin rikollisuuden torjunnan näkökulmasta. Turvallisuustiedonhankinta ja –analysointi sekä riittävät rekistereiden käyttöoikeudet ovat keinoja, joilla voitaisiin torjua vankeusaikaista rikollisuutta riittävän tehokkaasti. (Eml, 28–29.)

Suomessa ei kuitenkaan ole merkittäviä eroja muihin Pohjoismaihin yhteydenpitorajoituksia poh-tiessa. Kaikki Pohjoismaat ovat sitoutuneet noudattamaan ihmisoikeuksia ja tämä näkyy myös vankilaoiloissa. Yhdistyneiden kansakuntien minimisäännöt (The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) ovat kansainvälisiä normeja, jotka ohjaavat kaikkien Pohjoismaiden vankiloita. Tunnetaan myös nimellä Mandela-säännöt. Näiden tarkoituksena on suojella vankien perusoikeuksia. Samat säännöt pätevät myös monessa muussa maassa Pohjoismaiden lisäksi. Yhteydenpitorajoituksillakin siis täytyy olla vankat perusteet. Tässä kappaleessa on hyödynnetty tekoälyä. (ChatGPT 3.5).

9 TULOKSET

Tässä luvussa käsitellään teemahaastatteluiden vastauksia liittyen poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen väliseen yhteistyöhön. Poliisin puolelta haastateltavat ovat Joensuun, Mikkelin ja Kuopion poliisiasemilta ja haastateltavista yksi työskentelee rikoskomisariona ja kaksi vanhempana rikoskonstaapelina. Risen puolelta haastateltavat ovat Pyhäselän, Mikkelin ja Kuopion vankiloista. Vankiloista saatiin haastateltavaksi kolme rikosseuraamusesimiestä, apulaisjohtaja ja vartija.

Ensimmäisessä alaluvussa käsitellään Risen ja poliisin välistä yhteistyötä ja sen toimivuutta. Luvussa käsitellään myös poliisin ja Risen välistä virka-avun käyttämistä yhteistyön välineenä, sekä tiedonvaihtoa vangeilta saatuun tietoon liittyen ja vankilaan saapuvista tutkintavangeista.

Toisessa alaluvussa käsitellään toimintaa vankiloissa. Luvussa käsitellään tutkintavankien säilyttämistä vankilan tiloissa ja tapaamisten valvomista ja näihin liittyviä haasteita ja kehityskohteita, sekä kuulusteluiden suorittamista vankiloissa ja etäkuulusteluiden käyttämistä.

Kolmannessa alaluvussa käsitellään tutkintavankeuslain ja pakkokeinolain välisiä ristiriitoja ja niiden aiheuttamia epäkohtia poliisin ja Risen toiminnassa, sekä pohdintaa Risen toimimisesta esitutkintaviranomaisena.

Neljännessä ja viimeisessä alaluvussa käsitellään eri paikkakuntien välisiä eroja ja yleisiä haasteita Risen ja poliisin välisessä yhteistyössä ja kehitysideoita tulevaisuuden osalta.

9.1 Risen ja poliisin yhteistyön toimivuus

Haastateltavat kokevat, että poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välinen yhteistyö on lisääntynyt ja parantunut ajan saatossa. Molemmat organisaatiot ovat siitä hyvin tyytyväisiä. Moni haastateltava toi esille yhteydenpidon tärkeyden poliisin ja Risen välillä ja korostivat, miten yhteydenpito on lisääntynyt ja helpottunut yhteistyön kehittyessä. Haastateltavat korostivat hyviä suhteita työntekijöihin toisessa organisaatiossa, joiden avulla asioiden selvittäminen helpottuu ja kynnyksistä ottaa yhteyttä erilaisissa ongelmatilanteissa ja kysymyksissä madaltuu. Haastateltavat kertoivat, että yhteydenoton kynnyksen madaltuminen on näkynyt esimerkiksi ihan miehistötason yhteydenotoissa. Asian ei tarvitse kulkea aina päällystön kautta. Yhteydenottoihin kuuluu esimerkiksi paljon vankilapaikkojen saatavuuden selvittämistä normaaleille ja rajoituksilla oleville tutkintavangeille, sekä kuulusteluihin liittyvien asioiden hoitamista.

Yhteistyö on lisääntynyt minun urani alkuaikana. Molemmat olivat ihan omat organisaatiot, eikä käytännössä tehty minkäänlaista yhteistyötä. (H4)

Kyllä se on muuttunut parempaan suuntaan, että ollaan enemmän yhteydessä. (H6)

Osa haastateltavista koki, että yhteistyön sujuvuudessa on vaihtelua poliisiasemasta tai vankilasta riippuen. Organisaatioiden välisten tapaamisten siirtyminen etäkokouksiin nähtiin huonona muutoksena yhteistyölle, koska kasvokkain keskustelu koetaan mieluisammaksi. Tätä kautta pääsee myös vaihtamaan työn ulkopuolisia kuulumisia ja tutustumaan kasvokkain ihmisiin, joiden kanssa tekee töitä. Yksi haastateltava koki, että poliisin ja Risen välinen yhteistyö olisi muuttunut jäykemmäksi lainsäädännön takia, jonka hän arveli johtuvan muuttuneiden ohjeiden, käytäntöjen ja niiden tulkinnan takia, koska ne eivät ole vielä kaikilla tiedossa.

Joissakin vankiloissa se yhteistyö toimii saumattomasti ja joidenkin vankiloiden kanssa se on vähän haastavampaa. Joka vankilassa on omat käytäntönsä. (H1)

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että yhteistyö toimii pääasiassa hyvin kaikkien vankiloiden ja poliisiasemien kanssa, mutta vaihtelua kuitenkin on. Osa haastateltavista kertoi, että yhteistyö kuitenkin sujuu parhaiten lähimmän vankilan tai poliisiaseman kanssa, koska niiden välillä on eniten yhteistyötä, jonka ansiosta yhteistyökuviot on saatu hyvin toimimaan. Useampi haastateltava kertoi hyvien suhteiden vaikuttavan yhteistyön toimivuuteen eri toimijoiden välillä. Samojen henkilöiden kanssa yhteistyön tekeminen koettiin parantavan yhteistyön laatua, mutta uusien henkilöiden kanssa toimimista ei silti nähdä ongelmana. Yksi haastateltava toi myös esille, että yhteistyön sujuvuuteen vaikuttaa poliisin asenteellisuus, koska poliisin olisi hyvä nähdä Rise yhteistyöviranomaisena, eikä vain vankien säilytyspaikkana. Haastateltava kertoi, että poliisilla se voi välillä unohtua.

Yhteistyö kuitenkin on toimivaa haasteista huolimatta ja toimivuuteen vaikuttaa molempien osapuolien yhteinen tahto saada asioihin toimiva lopputulos. (H3)

Parhaiten se toimii Joensuun kanssa, koska heidän kanssaan olemme eniten tekemisissä, mutta kyllä me omalta osalta pyrimme aina huolehtimaan, että kaikki sujuu hyvin, tuli yhteydenotto sitten mistä tahansa. (H5)

Vankien vartijoille kertomaa tietoa saadaan poliisin käyttöön ja poliisin puolelta haastateltavat kertoivat, että poliisi mielellään ottaa tietoa vastaan. Vaihtelevuutta on siinä, miten tietoa siirtyy Riseltä poliisille, mutta yleisesti vartija tiedon saadessaan kertoo asiasta esimiehelle, joka taas antaa tiedon eteenpäin poliisille. Yksi haastateltava kertoi, että tiedon antamisen helppouteen poliisille vaikuttaa hyvä yhteistyön toimivuus, koska siten tiedetään, kenen kanssa toimitaan ja kenelle tieto menee poliisissa. Eräs haastateltava kertoi, että ainakin vankilassa, jossa hän työskentelee, pyrittään myös suojelemaan vartijaa, joka on vangilta tiedon saanut. Vartijan henkilöllisyys jätetään pimentoon, jotta hänen ei tarvitsisi pelätä joutumista käräjille todistelemaan asiasta. Haastateltavat kertoivat, että vangilta saatua tietoa ei voida käyttää näyttönä esitutkinnassa, mutta tietoa voidaan hyödyntää muuten esitutkinnassa ja rikostiedustelussa. Tiedon käytettävyyteen vaikuttaa lähteen

luotettavuus sekä tiedon laatu. Aina vangilta saatua tietoa ei voida käyttää meneillä olevassa esitutkinnassa, mutta poliisi voi pyrkiä rikastamaan tietoa ja hyödyntämään sitä muussa tutkinnassa. Tiedon käytettävyyteen vaikuttaa myös se, kuinka moni tiedon tietää ja onko tieto niin luottamuksellista, että sitä käytettäessä palaa tiedon kertoja. Hyvät suhteet vaikuttavat myös vankien ja vartijoiden välillä, koska eristyksissä olevan vangin ainoa yhteys muihin ihmisiin asiamiehensä lisäksi voi olla vain vartijat ja vangille voi tulla tarve puhua.

Työntekijät ovat oppineet kertomaan ne minulle, ja minä olen niitä kertonut eteenpäin poliisille tiedoksi ja kyllä niitä on hyödynnetty oikein menestyksekkäästi joissakin tapauksissa. Poliisi on ottanut niitä myös hyvin vastaan. (H3)

Haastateltavat kertoivat, että poliisin ja Risen välistä virka-apua on jonkin verran, mutta toivottaisiin olevan enemmän. Virka-avun antamiseen kuitenkin vaikuttaa molemmin puolin käytettävissä olevat resurssit ja osaaminen. Risen puolelta virka-apua on annettu esimerkiksi koiratoiminnan osalta poliisin suorittamille etsinnöille, isompiin huumausaineiskuihin sekä erilaisiin tapahtumiin. Tähän tieteenkin vaikuttaa koiran soveltuvuus poliisin etsinnän laatuun. Poliisin puolelta on myös annettu virka-apua koiratoiminnan osalta Riselle vankilassa suoritettaville erityistarkastuksille. Vankilan tai poliisin johtamat etsinnät ovat antaneet samalla koirille ja niiden ohjaajille harjoitusta erilaisista toimintaympäristöistä. Aina virka-avun antaminen ei kuitenkaan ole mahdollista, koska ensisijaisesti on kuitenkin kyettävä takaamaan oma koiratoiminta ja siinäkin on vaihtelevasti hankaluuksia. Esimerkiksi Kuopion vankilasta koira ja koiranohjaaja käyvät avustamassa muissa vankiloissa, joissa ei ole omaa huumekoiraa. Tämä toiminta jo vie resursseja Kuopion vankilan koiratoiminnasta. Koiratoiminnan lisäksi vartijoita on myös mahdollista hyödyntää virka-apuna isommissa käräjäistunnoissa, joissa tarvitaan enemmän mieltä turvallisuutta.

Pyritään kyllä vastavuoroisuuteen, että vankila saa poliisilta virka-apua ja vankila vastavuoroisesti pyrkii antamaan poliisille virka-apua. (H7)

Siitä on myös hyvää oppia koiralle ja ohjaajalle, että pääsevät täällä tekemään etsintöjä. (H6)

Enemmän toki voisi olla yhteistyötä, mutta se on varmasti resurssikysymys. (H6)

Haastateltavien mukaan tieto vankilaan tulevista uusista vangeista tulee pääsääntöisesti ajoissa, jotta vankilan puolella osataan valmistautua vangin vastaanottamiseen ja selvittämään mihin tämä saadaan sijoitettua. Poliisin puolelta voi tulla tiedustelua vapaista vankipaikoista jopa 1–2 viikkoa etukäteen, jos kyseessä on rajoitusvanki. Vankiloissa on omat tilat rajoitusvangeille, joita on vankiloissa vähemmän tavallisiin selleihin verrattuna ja tämän takia vankilat arvostavat, että poliisi ilmoit-

taa hyvissä ajoin rajoitusvangin saapumisesta. Etukäteen tehtävän tiedustelun avulla voidaan välttyä siltä, että rajoitusvanki saapuu vankilaan, mutta tälle ei ole tilaa, jonka seurauksena tälle täytyy etsiä uusi paikka toisesta vankilasta. Ilman rajoituksia saapuvan tutkintavangin ilmoittamisessa on vaihtelua, mutta yleensä siitä ilmoitetaan vankilaan saman päivän aikana, kun tämä siirtyy vankilaan. Haastateltavat kokivat, että tiedot uusien vankien rajoituksista ja muista tarpeellisista tiedoista tulee hyvin vangin mukana. Tärkeisiin tietoihin kuuluu esimerkiksi vangin asianajaja ja keihin vanki saa olla yhteydessä.

Poliisin puolelta pyritään antamaan ennakkotietoa uusista vangeista sekä tiedustelemaan etukäteen vankiloilta tilojen riittävydestä. Ennakkotiedustelulla myös selvitetään rajoitusvankien rajoitusten valvomisen mahdollisuudesta ja tarvittaessa samasta jutusta vangituille henkilöille etsitään tiloja eri vankiloista. (H2)

Pääasiassa vankilaan tulee hyvin tietoa tutkintavangeista sekä tieto mihin laitoksiin mahdolliset vangin rikoskumppanit ovat sijoitettuina. (H6)

Edistystä on tapahtunut poliisin puolelta ilmoittamisen suhteen, että nykyään harvemmin tutkintavanki ilmaantuu vankilaan ilman ennakkotietoa. (H1)

Osa haastateltavista kertoi, että vaikka pääsääntöisesti tulee hyvin tietoa vangin mukana, niin siinä olisi silti kehitettävää. Vankilan puolelta toivotaan, että muiden tietojen mukana tulisi asianajajan numero ja lähiomaisten tiedot, koska usein vankila joutuu itse ne tiedot selvittämään. Toinen haastateltava kertoi, että vankilan puolelta toivotaan, että tulisi tietoa jutun tutkijasta ja tutkinnanjohtajasta, koska he joutuvat itse välillä niitäkin selvittämään. Haastatteluiden mukaan yhteistyö poliisin ja Risen välillä liittyen uusien tutkintavankien ja näiden mukana tuleviin tietoihin toimii hyvin, mutta vaihtelevuutta tässäkin löytyy.

Joensuun poliisilta tulee erittäin hyvät ohjeet ja tiedot vankiin, rajoituksiin, tutkijaan, tutkinnanjohtajaan ja avustajaan liittyen. (H8)

Vankilalle välillä saapuu uusi tutkintavanki täysillä rajoituksilla ilman ennakkotietoa ja ongelmaksi muodostuu vapaana olevien rajoitusvankien tilojen määrä. (H6)

9.2 Toiminta vankiloissa

Haastateltavien mukaan tutkintavankien säilyttäminen vankilan tiloissa on sujunut hyvin, mutta haasteitakin löytyy vaihtelevasti. Yleisimmät ongelmat liittyivät useamman samaan rikokseen liittyvän tutkintavangin tuleminen, rajoitusvankien tilojen määrä, tutkintavankien yhteydenpitorajoituksista huolehtiminen ja riittämättömät henkilöstöresurssit. Pyhäselän vankilassa rajoitusvankien

paikkoja on seitsemän, mutta tarvittaessa paikkoja saadaan järjestettyä yhteensä 10. Mikkelin vankilassa on 16 ja Kuopion vankilassa on 18 paikkaa, jotka jakautuvat kahteen eri rakennukseen. Rajoitusvankien tilojen tilanpuute on kuitenkin johtanut vankiloissa siihen, että on ollut enemmän rajoitusvankeja kuin heille tarkoitettuja tiloja, jolloin on jouduttu soveltamaan. Ongelmia löytyy myös vankiloiden rakenteissa, koska kaikkialla rajoitusvankien tiloja ei ole saatu täysin äänieristettyä, joka on mahdollistanut vankien huutelemisen sellistä toiseen ja myös viemäriverkoston kautta puhuminen on onnistunut. Rajoitusvankien kanssa toimiminen vie paljon henkilöstöresursseja, koska heidän ulkoilunsa ja muu toiminta pitää hoitaa niin, ettei pääsisi näkemään toisia vankeja, jos yhteydenpitorajoitukset niin vaatii.

Yhteydenpidon rajoittaminen on edelleen suuri haaste, joka käsitykseni mukaan johtuu tilanpuutteesta ja riittämättömästä henkilöresurssista. (H3)

Ulkoilut ja tällaiset on haasteellisia, koska meilläkin on useampi ulkoilupiha. Niiden välillä on huutelua ja siihen puututaan sekä ollaan eteenpäin yhteydessä, jos näyttää siltä, että rikotaan rajoituksia. (H6)

Pääsääntöisesti pystytään hyvin rajoittamaan, mutta se on rajallinen määrä. Rajoitusvankeja tullessa enemmän tilanne hankaloituu, kun ei ole niitä tiloja tarpeeksi. (H5)

Haastattelujen perusteella vankiloiden kuulustelutilojen laadussa on vankilakohtaisia eroja, mutta pääsääntöisesti tilat ovat poliiseille kelvanneet, eikä vankiloiden tietoon ole tullut valituksia poliisin suunnalta. Yleisiä ongelmia haastatteluiden perusteella on kuulustelutilojen vähäisyys, koska Mikkelin ja Pyhäselän vankiloissa on vain yksi kuulustelutila ja tarpeen tullen on jouduttu käyttämään muuhun tarkoitukseen tarkoitettua tilaa kuulustelun suorittamiseen. Äänieristys ei ole kaikkialla toivotulla tasolla, sillä ääni pääsee kantautumaan kuulustelutilasta ja ulkopuolella olevat voivat kuulla luottamuksellisia keskusteluja. Työturvallisuuteen on kuitenkin alettu panostamaan enemmän kuulustelutiloja rakennettaessa ja ainakin Pyhäselän vankilassa on tehty yhteistyötä poliisin kanssa tilojen suunnittelussa. Työturvallisuutta on huomioitu esimerkiksi lattiaan pultatuilla huonekaluilla, kuulustelijan omalla hätäpoistumistiellä ja kameroilla.

Luulen, että poliisi ymmärtää hyvin, että tilat ovat mitä ovat ja he ovat varmaan tyytyväisiä, että saavat jonkun tilan käyttöönsä. (H5)

Pyhäselässä se uusi kuulusteluhuone on rakennettu aika lailla poliisinkin tiettyjen pyyntöjen mukaan, että siinä on poistumisreitti tehty myös kuulustelijalle ja on pöytä välissä ja on pultatut tuolit. (H1)

Joo no kyllähän ääni kantautuu käytävää pitkin, että sellaisia juttuja ei ole katsottu. (H6)

Vankilassa kuulustelutiloja on 3–4, missä pystytään tällä hetkellä suorittamaan kuulusteluja. (H7)

Haastateltavat kertoivat, että vankiloissa onnistuu etäkuulustelujen suorittaminen. Avustajan saaminen mukaan kuulusteluun onnistuu tämän osallistumalla itsekin etänä tai menemällä paikan päälle vankilaan tai poliisiasemalle. Kaikki haastateltavat kuitenkin kertoivat samaa, että etäkuulustelut vankiloihin on hyvin vähällä käytöllä, koska poliisista on katsottu paremmaksi tulla kuulustelemaan paikan päälle. Etäkuulustelu kuitenkin on hyödyllinen lievien rikosten kuulusteluiden suorittamiseen, etenkin silloin kun poliisiaseman ja vankilan välimatka on pitkä. Etäkuulustelut voidaan suorittaa puhelimella tai videoyhteydellä.

Tosi vähän on vielä meillä tehty, mutta kyllä ne käytännössä toimii, jos vain videoyhteys toimii. (H1)

On tehty, mutta poliisi yrittää aina itse tulla paikanpäälle. Saattaa se avustaja sitten olla etänä joskus. (H6)

Yllättävän vähän on tehty etäkuulusteluja. Puhelinkuulustelut ovat olleet pääasiassa sellaisiin pieniin juttuihin muutaman minuutin kuulusteluina, että myöntääkö vai kiistääkö. (H7)

Haastateltavat kertoivat yhtenevästi, että lakimuutosten myötä rajoitusvankien tapaamisten ja puheluiden valvontavastuu on siirtynyt täysin vankilan vastuulle, mutta vankilat ovat voineet sopia poliisin kanssa, että poliisi käy valvomassa tapaamisia. Vankilan tulee pidättää rajoitusvangeille saapuvat kirjeet ja laittaa ne avaamattomina tämän tavaroihin. Poliisin halutessa lukea kirjeitä, tulee ne takavarikoida. Useat haastateltavat kertoivat olevansa huolissaan yhteydenpitorajoitusten toteutumisesta viimeisimmän pakkokeinolain uudistuksen takia. Lakimuutoksen myötä yhteydenpitorajoitukseen tulee nimetä henkilöt, joihin ei saa olla yhteydessä, eikä enää niin, että nimetään henkilöt, joihin saa olla yhteydessä. Haastateltavien mukaan tämä voi aiheuttaa sen, että rajoitusvanki pääsee olemaan yhteydessä esimerkiksi rikoskumppaniin yhteisten tuttujen tai muiden vankien kautta ja näin hän pääsee kiertämään yhteydenpitorajoitusta. Osa haastateltavista myös mainitsi näkevän vankilan valvontavastuun huonona asiana, koska vartijoilla ei ole samaa tietämystä, kuin poliisilla vangin rikoksesta. Tämän takia tapaamisten ja puheluiden aikana vanki voi kertoa eteenpäin tietoa, josta poliisin olisi hyvä olla tietoinen, mutta vartija ei tiedä sen olevan tärkeää tietoa.

Säännön mukaan silloin kun sijoituspaikka on vankila niin Rise sen hoitaa. (H2)

Ei se tule toimimaan. Minun mielestäni, jos noita yhteydenpitorajoituksia ei vaan saada toimimaan, niin kannattaako niitä kohta enää laittaa. (H2)

Se on hankalaa, koska vankilan tehtävä on rajata se vanki, niin ettei ole muiden kanssa tekemisissä. Eihän vartija voi tietää puheluissa, kuka siellä toisessa päässä on ja mitä ne todellisuudessa sitten puhuvat. Se on hankala ja haastava tilanne tässä. (H8)

9.3 Lainsäädäntö ja Risen toimiminen esitutkintaviranomaisena

Suurin osa haastateltavista näkisi positiivisena asiana lakiuudistuksen, jonka avulla Rise voisi toimia esitutkintaviranomaisena. Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että Rise voisi tutkia vankiloissa tapahtuvia lieviä rikoksia esimerkiksi sakolla hoidettavat, koska niitä tapahtuu vankiloissa eniten ja vakavien rikosten selvittäminen jäisi kuitenkin poliisin vastuulle. Tällä hetkellä vankiloissa tapahtuvista rikoksista tehdään tutkintapyyntö poliisille ja niiden selvittämisessä kestää, koska ne eivät yleensä ole kiireellisiä. Risen toimiminen esitutkintaviranomaisena nopeuttaisi asioiden selvittämistä ja se keventäisi hieman poliisin työtaakkaa. Pari haastateltavaa mietti, että Risen suorittamissa esitutkinnoissa voisi olla tutkinnanjohtajana poliisin pidättämiseen oikeutettu virkamies ja tutkijoina koulutetut Risen työntekijät. Vankiloissa tapahtuvien rikosten vähäisyyden takia haastateltavat näkivät, että muutama tutkija riittäisi isonkin alueen vankiloiden rikosten tutkimiseen. Pari haastateltavaa ei nähnyt uudistukselle tällä hetkellä tarvetta, mutta eivät täysin poissulkeneetkaan ideaa.

Esimerkiksi olisi vaikka kaksi tutkijaa, jotka hoitaisivat Itä-Suomen ja tarvittaessa Pohjois-Suomen alueen. Sillä tavalla pikkaisen ehkä keventäisi poliisin työtaakkaa. (H1)

En poissulkisi sitä, mutta se kyllä vaatisi paljon koulutusta ja resursseja, ei kyllä kuitenkaan montaa koulutettua tarvitsisi. (H6)

Tulevaisuudessa se voisi olla mahdollista, mutta tällä hetkellä se vaatisi paljon uudistusta ja koulutusta. (H7)

Voisi tutkia mitkä ovat rikoslaissa sakkojuttuihin asti määritelty, niin ehdottomasti, koska nyt ne tungetaan poliisille. (H2)

No ehkä ihan päivittäisessä tai pienissä asioissa. Vankilassa tapahtuva pieni asia voi olla Risen mittakaavassa iso ja poliisin mittakaavassa pieni ja siten saataisiin suoritettua tutkinta nopeasti. (H5)

Haastateltavat kertoivat, että tutkintavankeuslain ja pakkokeinolain välillä on tulkintaeroja ja joitain epäselvyyksiä, jotka ovat aiheuttaneet päänvaivaa ja nämä ovat näkyneet yhteydenpitorajoituksissa. Pari haastateltavaa kertoi, että Risen lakimiehet ovat tulkinneet lakia eri tavalla, kuin mitä on toimittu käytännössä ja se on aiheuttanut epäselvyyksiä toiminnassa.

No ei varmaan kaikilta osin, mikä on tietysti harmillista sen kokonaisuuden kannalta. Jos ne olisivat yhtenevät eikä olisi ristiriitaisesti tulkittavissa, niin se olisi kaikista parasta. (H5)

1.10.2023 tulleen pakkokeinolain lakiuudistuksen koetaan sotkevan yhteistyötä ja hankaloittavan asioita. Etenkin yhteydenpitorajoitusten kohdalla lakimuutos koettiin huonona poliisin kannalta. Uudistus kuitenkin koettiin selkeyttävän valvontavastuuta tutkintavangeista, joka siirtyi nyt täysin Riselle. Yksi haastateltava koki valvontavastuun siirtymisen täysin Riselle sotkevan asioita, koska heillä Risen puolella ei ole ammattitaitoa siihen.

9.4 Yleiset haasteet poliisin ja Risen yhteistyössä ja sen kehittäminen

Haastateltavien mukaan yhteistyön toimivuudessa on eroja vankiloiden ja poliisiasemien välillä. Yksi haastateltava koki, että enimmäkseen eroihin vaikuttaa tutkijoiden ja tutkinnanjohtajien eriävät toimintatavat. Asioita on saatu selvitettyä soittamalla uusille tutkijoille ja tutkinnanjohtajille sekä pyritty keskustelemaan asioiden hoitamisesta siltä osin, mitä lisätietoja vankilan puolelta toivotaan poliisin antavan. Haastateltavan mukaan henkilökohtaiset yhteydenotot ovat parantaneet tilanteita. Usea haastateltava koki, että yhteistyö toimii parhaiten Joensuun poliisin kanssa, josta tulee kattavimmat tiedot tutkintavangeista. Pyhäselän vankilan ja Joensuun poliisin tiiviin yhteistyön ja hyvien käytäntöjen ansiosta Pyhäselän vankilalla yhteistyö muiden poliisiasemien kanssa on luontevaa.

Joensuun poliisin kanssa hoituu asiat hyvin, joka on varmasti Pyhäselän ansiota, koska heillä on niin tiivis yhteistyö, jonka ansiosta asioiden hoitaminen Risen kanssa on heillä hanskassa. (H6)

Olen tekemisissä poliisin kanssa ympäri Suomen ja kyllä se toimii hyvin kaikkialla. (H8)

Eroja yhteistyön toimivuudessa löytyy eri paikkakuntien välillä, mutta yleensä asiat kuitenkin lopulta hoituvat tavalla tai toisella paikkakunnasta riippumatta. (H3)

Haasteita poliisin ja Risen yhteistyössä on koettu vaihtelevasti haastateltavien välillä. Useat haastateltavat toivoivat, että järjestettäisiin tapaamisia, joissa poliisilta ja Riseltä työntekijät pääsisivät tapaamaan toisiaan kasvotusten ja pohtimaan yhdessä mitkä asiat toimivat ja missä asioissa on kehittämistä yhteistyön suhteen. Tapaamisissa työntekijät pääsisivät myös verkostoitumaan paremmin ja tutustumaan eri organisaation yhteistyökumppaneihin ja siten tulisi kasvot tutuiksi. Yksi haastateltava esitti ajatuksen, että tulevaisuudessa poliisiasemien yhteyteen rakennettaisiin pieni Risen hallinnoima tutkintavankila. Näin varmistettaisiin, että etenkin tutkinnan alussa tutkija pääsisi helposti kuulustelemaan vankia ja tämä tiivis yhteistyö poliisin ja Risen välillä kehittäisi yhteistyön

toimivuutta myös muiden vankiloiden kanssa. Yhden haastateltavan mukaan olisi hyvä, jos Joensuuun poliisin laatima kaavake tutkintavangin tiedoista yleistyisi, koska siten tutkintavankien hoitaminen olisi samanlaista ja toimivaa kaikkialla. Kaavake parantaisi tilannetta, koska tällä hetkellä joissakin paikoissa poliisilla on ollut epäselvyyksiä, mitä tietoja tulisi luovuttaa vankilaan henkilön toimittamisen yhteydessä.

Yhteistyön kehittäminen vaatisi keskustelua puolin ja toisin, jotta osapuolet tuntisivat toistensa toimintamahdollisuudet ja niihin liittyvät rajoitteet. (H3)

Kaikki yhteistyö on hyvästä, koska yhdessä tässä painitaan tiettyjen asioiden kanssa ja sitten kun sitä tuntee, näkee ja tutustuu ihmisiin, niin tulee tietynlainen mielikuva, että miten se homma toimii siellä ja mitkä asiat tulee toimimaan ja mitkä ei. (H2)

Pitäisi palauttaa koronataulun jälkeen seminaarit voimiin, ettei yhteistyö häviäisi. Se auttaa yhteistyötä, kun pääsee näkemään ihmisiä kasvotusten, joiden kanssa tekee yhteistyötä. (H8)

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastattelujen ja kasatun teoriapohjan perusteella on selkeää lähteä muodostamaan johtopäätöksiä poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välisestä yhteistyöstä Itä-Suomessa. Näkemyksemme mukaan yhteistyön toimivuuden kannalta henkilökemiat ovat kaikista tärkein asia. Lähes kaikki haastateltavat mainitsivat henkilökemioiden toimivuuden yhdeksi tärkeimmistä asioista tai jopa kaikista tärkeimmäksi. Tähän on pyritty panostamaan Itä-Suomessa ja se näkyy myös yhteistyön toimivuudessa. On paljon helpompaa lähteä kysymään neuvoa ja apua, kun tullaan hyvin toimeen keskenään. Kynnys yhteydenottamiselle pienemmissäkin asioissa on merkittävästi pienempi, kun henkilökemiat toimivat. Korona-aikana yhteistyöpalaverit ja tapaamiset ovat olleet hieman katkolla, mutta nyt niitä ollaan taas virittelemässä uudelleen henkiin. Etänä on toki ollut yhteydenpitoa, mutta se ei kuitenkaan korvaa kasvotusten tapahtuvaa vuorovaikutusta.

Tutkimuksemme perusteella yhteistyö toimii pääsääntöisesti todella hyvin Itä-Suomessa. Joitakin ongelmakohtiakin löytyy, mutta pääällimmäinen kuva yhteistyöstä on kuitenkin selkeästi positiivinen. Tiettyjä ongelmia hyvä yhteistyökään ei välttämättä poista. Laki määrittää Suomessa viranomaisten toimintaa ja siihen ei pysty vaikuttamaan. On käynyt ilmi, että kaikki lait eivät välttämättä keskustele aivan täysin keskenään ja se vaikeuttaa tietysti myös yhteistyötä. Tieto kuitenkin kulkee hyvin molempien organisaatioiden välillä ja ongelmiinkin pyritään löytämään ratkaisuja mahdollisimman tehokkaasti. Näkemyksemme mukaan kaikilla on halu saada yhteistyö toimimaan niin hyvin kuin se vain on mahdollista.

10.1 Yhteistyön toimivuus

Kaikki haastateltavat kokivat yhteistyön toimivan pääsääntöisesti hyvin. Yhteistyö on kehittynyt vuosien saatossa hyvin ja uskomus on siihen, että se tulee kehittymään tulevaisuudessa entisestään. Yhteydenpitorajoituksista ja niihin liittyvistä haasteista on alettu keskustelemaan ja pyritty löytämään toimintamalleja, jotka toimisivat mahdollisimman hyvin. Kaikki haastateltavat kokivat yhteistyön menneen eteenpäin joka asiassa historiasta nykypäivään. Toimivuuden kannalta poliisin puolelta keskeisimmässä roolissa on tutkinnanjohtajat. Tutkinnanjohtajien tulee huolehtia, että vankiloilla on riittävä tieto ennakkoon, kun vankilaan on tulossa uusi tutkintavanki. Yhteydenpito on monesti koko tutkintavankeuden ajan jutun tutkinnanjohtajan vastuulla. Toki tutkijatkin ovat yhteydessä ja tekevät yhteistyötä Risen kanssa. Varsinkin yhteydenpitorajoituksista ja niiden muutoksista tutkinnanjohtajan tulee olla yhteydessä ja yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön kanssa. Järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyen yhteistyö on erilaista ja siihen liittyvistä asioista emme ole tutkimuksessamme perehtyneet sen tarkemmin. Siihenkin liittyen yhteistyö on tärkeää molempiin suuntiin.

Rikosseuraamuslaitoksella on monesti joku henkilö, joka vastaa yhteistyöstä poliisin suuntaan. Yleensä joku rikosseuraamusesimiehistä on vastuussa yhteydenpidosta poliisiin. Yhteistyötä joissakin määrin joutuvat tekemään koko henkilöstö, mutta tietyt henkilöt ovat perehtyneet siihen enemmän. Vankilan johdon täytyy myös olla ajan tasalla asioista ja heillä pitää olla riittävä ymmärrys, kuinka tutkintavankien kanssa menetellään. Vankilan johdon tulee kuitenkin kantaa loppujen lopuksi vastuu esimerkiksi yhteydenpitorajoitusvankeihin liittyen, sillä lain tulkinnan mukaan vastuu valvonnasta kuuluu sille, kenen tiloissa tutkintavanki on. Yksikönpäälliköt ovat vastuussa vankiloissa, joten heiltä odotetaan asioissa myös vastuunkantamista ja riittävää linjausta yhdessä Risen ylimmän johdon kanssa. Risellä myös jotkut vartijat osallistuvat työnkuvansa kautta yhteistyöhön tiiviisti poliisin kanssa, vaikka vastuu on ensisijaisesti esimiehillä ja johdolla.

10.2 Yhteistyön ongelmat ja kehittämiskohteet

Vaikka yhteistyö toimii hyvin, niin joitakin ongelmiakin löytyy. Tutkimuksemme mukaan suurimpana ongelmana nähdään rajoitusvankeihin liittyen pakkokeinolain ja tutkintavankeuslain tulkinta. Lait eivät aivan täysin keskustele keskenään, mikä aiheuttaa päänvaivaa. Rajoitusvangin kohdalla ongelmaksi on muodostunut kirjeet ja puhelut. Valvontavastuu on tällä hetkellä Rikosseuraamuslaitoksella ja tämä nähdään osittain ongelmana. Vanki saattaa vaihtaa sellaista tietoa puheluissa ja kirjeissä, joista poliisin olisi hyvä olla myös tietoinen. Vankilahenkilökunnalla ei myöskään ole sellaista käsitystä tutkintavangin meneillään olevasta esitutkinnasta kuin poliisilla. Siitä huolimatta vastuu valvonnasta on Risellä, kun tutkintavanki on heidän tiloissaan.

Toiveissa olisi, että vankiloita ei lakkautettaisi, sillä se tulisi mutkistamaan yhteistyötä merkittävästi. Joensuussa esimerkiksi Pyhäselän vankilan lakkauttaminen hankaloittaisi Joensuun poliisin toimintaa, sillä välimatkat kasvaisivat merkittävästi lähivankilan puuttuessa. Tämä tietysti hankaloittaisi samalla esitutkintaa. Vankimäärien nostaminen ja keskittäminen isoihin vankiloihin nähdään muutenkin ongelmallisena, sillä se samalla tulisi todennäköisesti lisäämään jengiytymistä. Lisäksi vankiloiden väheneminen vaikeuttaisi yhteydenpitorajoitusvankien sijoittelua.

Mikkelin vankilassa koetaan, että välillä täysillä yhteydenpitorajoituksilla poliisilta tulee ilmoittamatta vanki tai vankeja heillä tutkintavangeiksi. Tästä saattaa koitua ongelmia vankipaikkojen suhteen. Vankilan olisi hyvä saada tietoa tällaisesta etukäteen, jotta siihen pysytään reagoimaan. Vankiloilla ei kuitenkaan ole liikaa paikkoja yhteydenpitorajoituksilla oleville tutkintavangeille. Lisäksi jos tutkintavangilta loppuu tai kevenee yhteydenpitorajoitukset, niin siitäkin toivotaan aina ilmoitusta poliisilta. Rajoitukset kuitenkin työllistävät vankilan henkilökuntaa paljon ja vangin oikeuksienkin mukaan ei hänellä voida pitää rajoituksia päällä ilman perusteita. Mikkelin vankilassa koetaan myös

yllättäen olevan ongelmia eniten paikallisen eli Mikkelin poliisiaseman kanssa. Monesti näissä tapauksissa katse kääntyy tutkinnanjohtajien puoleen, kun ongelmia ilmenee esimerkiksi ilmoittamisesta.

Näkemyksemme mukaan korona on ohjannut yhteistyötä enemmän verkkoon etäpalavereihin ja puhelimen päähän. Tähän on toivottu muutosta takaisin aikaan ennen korona-aikaa. Yhteistyön toimivuuden ja kehittämisen kannalta on erittäin tärkeää saada tavattua ihmisiä kasvotusten ja kehittää tätä kautta henkilösuhteita sekä yhteistyön toimivuutta.

Pakkokeinolakiin tulleen muutoksen mukaan yhteydenpitorajoituksiin liittyen tulee eritellä kehen tutkintavanki ei saa olla yhteydessä. (PKL 4:1). Eli toisin sanoen hän saa olla yhteydessä kaikkiin muihin henkilöihin, keitä ei ole nimetty. Poliisissa tämä nähdään ongelmana ja vaikeuttavana tekijänä esitutkinnassa. Poliisin kuitenkin täytyisi pystyä tekemään esitutkinta mahdollisimman hyvin ja esitutkinta täytyisi myös pystyä turvaamaan. Valvonta on muutenkin hankalaa vankiloissa, koska resurssit eivät ole parhaat mahdolliset. Tällaiset tekijät vaikeuttavat yhteistyötä, vaikka näihin ei yksittäiset työntekijät pystykään vaikuttamaan.

Poliisin ei pidä nähdä Rikosseuraamuslaitosta pelkkänä vankien säilytyspaikkana, vaan nimenomaan yhteistyökumppanina. Tähän on onneksi nykypäivänä päästykin, mutta monet poliisit eivät tänä päivänääkään välttämättä tiedä kaikkea Rikosseuraamuslaitoksen toiminnasta. Näkemyksemme mukaan esimerkiksi Poliisiammattikorkeakoulussa voitaisiin puhua enemmän myös yhteistyöstä Risen kanssa, eikä pelkästään käsiteltäisi PTR-yhteistyötä.

10.3 Lain tulkinta

Näkemyksemme mukaan lain tulkinta ja eri laissa olevat eroavaisuudet aiheuttavat suurimman osan vaivan yhteistyössä. Tutkimuksemme mukaan ja haastatteluiden perusteella pakkokeinolaki ja tutkintavankeuslaki eivät täysin keskustele keskenään tutkintavankien yhteydenpitorajoituksissa. Rikosseuraamuslaitoksella täytyy noudattaa ensisijaisesti tutkintavankeuslakia, kun poliisi taas nojaa yleensä pakkokeinolakiin. Tutkintavangin valvonnan vastuu on ensisijaisesti siellä, missä vanki on sillä hetkellä. Eli yleensä nykypäivänä tutkintavankilassa. Tämä tarkoittaa vastuun olevan Risellä ja tällöin valvontaa ohjaa pääsääntöisesti tutkintavankeuslaki. Poliisi on taas esittänyt yhteydenpitorajoituksia pakkokeinolakiin nojaten. Eniten ongelmia ovat tutkimuksemme mukaan aiheuttaneet juuri rajoitusvangin kirjeet ja puhelut, koska niissä on ollut erilaisia tulkintoja ja toimintamalleja lakiin vedoten. Ratkaisua on vaikea hakea, mutta mahdollisesti lakiin olisi syytä tehdä jonkinlaisia viilauksia, että linja olisi kaikille selkeä ja yhdenmukainen.

Pakkokeinolain 4 lukuun tulleiden muutosten myötä koskien yhteydenpitorajoituksia on myös merkitystä Rikosseuraamuslaitoksen ja poliisin yhteistyöhön. Haastattelujen pohjalta varsinkin Risellä

ei oltu vielä oikein tietoisia, miten muutokset tulevat vaikuttamaan rajoitusvankien valvontaan. Henkilökunnalla oli toiveissa, että Rikosseuraamuslaitoksen johto linjaisi yhtenäisen linjan lakimuutokseen liittyen, jotta töitä ei tarvitsisi tehdä epätietoisuudessa. Riseltä on tullut uusi menettelytapaohje yhteydenpitorajoitusten toteuttamisesta vankiloissa (RISE/4686/2023), joka on tullut voimaan 29.12.2023 ja siinä on huomioitu 1.10.2023 pakkokeinolakiin tulleet muutokset. Näkemyksemme mukaan ohje on hieman sekava, eikä anna täysin vastauksia, kuinka tämä uusi laki nyt vaikuttaa Risen työskentelyyn. Ohje ei ota kantaa ollenkaan siihen, kuinka esitutkinta saadaan turvattua niiden vankien osalta, joita eivät koske täydet rajoitukset. Tutkintavankeuslain 8 luvun 7 § mukaan tutkintavangin puhelua saadaan kuunnella muun muassa, jos se on tarpeen esitutkinnan turvaamiseksi. Risen menettelytapaohjeen mukaan tutkintavankeuslaki ei kuitenkaan anna suoraan lupaa puhelun kuuntelemiselle, vaan se vaatii enemmän perusteluja. Tällaisissa asioissa laki ja menettelytapaohje ovat hieman ristiriidassa keskenään.

Uuteen pakkokeinolakiin tulleiden muutosten myötä poliisin näkökulmasta erityisesti huolestuttavaa on esitutkinnan turvaaminen. Näkemyksemme mukaan, se että kehenkään avustajaan ei saada rajoittaa yhteydenpitoa saattaa vaarantaa yhteydenpitorajoitusten tarkoituksen sekä samalla koko esitutkinnan. Lisäksi jatkossa ilman erityisen painavia syitä yhteydenpitorajoitukseen on merkittävä kaikki keneen tutkintavanki ei saa olla yhteydessä. Eli toisin sanoen hän voi olla kaikkiin muihin henkilöihin yhteydessä ja samalla saada esimerkiksi välikäden kautta tietoon sellaisia asioita, joissa on ilmeisesti sotkemisvaara. Sama ajatus pätee siihen, että saa olla yhteydessä kaikkiin avustajiin. Eli periaatteessa tutkintavanki voi olla yhteydessä rikoskumppaninsa avustajaan ja saada tätä kautta sellaista tietoa, mitkä eivät ole tarkoitettu hänelle. Näkemyksemme mukaan nämä seikat vaarantavat ja vaikeuttavat esitutkintaa. Aika kuitenkin näyttää, miten pakkokeinolain muutokset alkavat käytännössä toimimaan.

10.4 Kaupunkien erot

Tutkimuksemme yksi keskeinen asia oli selvittää, että toimiiko yhteistyö poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välillä samalla tavalla ja saumattomasti koko Itä-Suomessa. Haastattelujen ja selvittelyjen perusteella koemme yhteistyön toimivan joka kaupungissa aika hyvin ja tasaisesti. Itä-Suomessa on saatu luotua hyvin kontakteja ja verkostoiduttu organisaatioiden välillä. Yhteistyötä tekevät tuntevat pääsääntöisesti hyvin toisensa ja tätä kautta työskentely on sujuvaa. Yhteistyön kannalta on äärimmäisen tärkeää, että Itä-Suomen pääpoliisiasemien lähellä on myös tutkintavankila, sillä poliisin tiloissa vangin säilytysajat ovat hyvin rajallisia.

Näkemyksemme mukaan Joensuussa yhteistyö toimii kaikista parhaiten, vaikka muuallakin se toimii hyvin. Kaikkien kaupunkien kohdalla tuli esille, että Joensuun päähän yhteistyö on toiminut

moitteettomasti viimeisten vuosien aikana. Joensuussa on rakennettu malli, jonka mukaan yhteistyötä on pyritty toteuttamaan ja kehittämään. Se on myös toiminut näkemyksemme mukaan erittäin hyvin. Joensuun toimintamallia on hyödynnetty myös Mikkelissä ja Kuopiossa.

Mikkelin vankilalla erityisesti tuotiin esille, että ongelmiakin välillä ilmenee. Mikkelissä koettiin, että yhteistyön tekeminen on helpompaa monesti esimerkiksi Joensuun poliisin kanssa, kuin oman lähipoliisiaseman kanssa Mikkelissä. Näkemyksemme mukaan Mikkelissä olisi tarpeen vahvistaa vielä keskinäistä yhteistyötä poliisin ja vankilan välillä. Kuopiossa paketti on aika hyvin kasassa, eikä siellä ole nähtävissä mitään suurempia ongelmia. Kuopiossa yhteistyötä tehdään paljon myös Itä-Suomen ulkopuolelle. Yhteistyö ulottuu muuallakin oman alueen ulkopuolelle väistämättä, mutta eniten sitä tapahtuu kuitenkin oman alueen vankiloiden ja poliisin välillä.

11 POHDINTAA

Poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välinen yhteistyö on ajankohtainen tällä hetkellä. Koemme aiheen olevan nykyhetkessä hyvin ajankohtainen, koska yhteydenpitorajoitusten valvonnasta on herännyt huoli molempien organisaatioiden taholta sekä myös asiantuntijat ovat ottaneet kantaa aiheeseen. Erityisesti poliisin puolelta ollaan huolissaan pakkokeinolain uudistuksen myötä (1.10.2023). Erityisen tärkeää on pohtia, voidaanko esitutkinta turvata jatkossakin riittävän hyvin. Rikosseuraamuslaitoksen puolelta huoli taas herää siitä, kyetäänkö yhteydenpitorajoituksia valvomaan jatkossa riittävällä tehokkuudella. Pohdinnan aihe on myös, että pitäisikö Risen työntekijöiden saada enemmän tietoa käsillä olevasta esitutkinnasta, koska valvontavastuu on siirretty täysin heille lain mukaan. Näiden seikkojen vuoksi yhteistyön toimivuutta on tärkeää pohtia ja pyrkiä siihen, että se toimisi jatkossa vielä entistäkin paremmin.

Tutkimuksen aihe on tähän kohtaan myös hyödyllinen, koska yhteistyön kannalta eletään merkittäviä aikoja. Laki on uudistunut viime vuosina ja tutkintavankia saa säilyttää enää entistä vähemmän aikaa poliisin tiloissa. Lisäksi vankiloissa on rajalliset resurssit ja vankipaikat erityisesti rajoitusvankien suhteen. Lisäksi on toki myös tärkeää turvata tutkintavankien oikeudet. Tutkintavanginkaan oikeuksia ei saa rajoittaa yhtään sen enempää kuin on tarve. Tätäkin näkökulmaa vasten on tärkeää saada valvonta toimimaan muun muassa puheluiden ja kirjeiden suhteen.

Tutkimuksemme tarkoitus on kartoittaa Itä-Suomen alueiden tutkintavankiloiden mahdollisuutta vastata poliisin tarpeisiin muuttuneessa maailmassa. Lisäksi on kiinnostavaa pohtia, miten yhteistyö toimii molempiin suuntiin. Ennakkoajatus monesti on se, että vankila vastaa vaan poliisin tarpeisiin, mutta yhteistyötä tapahtuu molempiin suuntiin. Esimerkiksi poliisit saavat tärkeää tietoa vankiloista moniin asioihin ja Risen huumekoiria pystytään hyödyntämään siinä missä Tullin ja Rajavartiolaitoksen koiriakin, muun muassa poliisin tukena erilaisissa yleisötapahtumissa ja festivaaleilla.

Vastaavanlaista tutkimusta poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyöstä on kyllä tehty aiemminkin, mutta varsinaisesti Itä-Suomen tilanteeseen ei ole perehdytty. Muissa tutkimuksissa on ollut erilainen lähestymistapa aiheeseen, kun meidän tutkimuksessamme. Muissa tutkimuksissa on käsitelty asiaa lähinnä lain näkökulmasta. Meidänkin opinnäytetyömme perkaa lakia ja ottaa siihen myös kantaa, mutta olemme halunneet nostaa esille myös erityisesti sen yhteistyön toimivuuden lakipykälien ulkopuolelta. Laki ohjaa tietysti toimintaa, mutta opinnäytetyössämme pohditaan myös, mitkä muut asiat yhteistyöhön oikein vaikuttavat ja miten yhteistyö taustalla toimii. Moneen kertaan jo mainittu henkilökemioiden merkitys on noussut ehkä jopa kaikista merkittävimmäksi tekijäksi hyvään yhteistyöhön.

Tulevaisuudessa on entistä tärkeämpää vahvistaa poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyötä. Yhteistyön tulee olla saumatonta ja tulokset toimintamalleista tulisi olla samalla viivalla joka taholla. Esitutinnan turvaaminen tulee olemaan tulevaisuudessa entistä haasteellisempaa ja sen eteen on pyrittävä tekemään töitä.

Näkemyksemme mukaan tulisi miettiä entistä enemmän vankiloiden roolia esitutinnan aikana. Tulevaisuudessa tutkintavankien säilyttäminen poliisin tiloissa tulee vähenemään vielä entisestään. Eli sijoittaminen Risen tiloihin tapahtuu hyvinkin nopealla aikataululla muutaman päivän jälkeen kiinniotosta. Tämäkin tuo omat haasteensa molemmille organisaatioille. Poliisin täytyy päästä esitutinnan suorittamisessa eteenpäin hyvin tiukalla aikataululla ja Risen täytyisi pystyä vastaamaan vankipaikkojen osalta poliisin tarpeisiin.

Näkemyksemme mukaan on aiheellista olla huolissaan tulevaisuudessa esitutinnan turvaamisen mahdollisuuksista. Uudet lakimuutokset eivät ole ainakaan helpottaneet poliisin työtä. Risellä on valvontavastuu tutkintavangeista heidän tiloissaan, joten yhteydenpitorajoitusten turvaaminen jää heidän harteilleen. Ongelma on siinä, että vankilan henkilökunta ei tiedä käsillä olevasta esitutinnasta juuri mitään. Tulevaisuudessa olisi syytä miettiä, olisiko tarpeellista jakaa tietoa enemmän käynnissä olevasta tutkinnasta.

Vankilan linjan tulee olla selkeä, kuinka yhteydenpitorajoitukset onnistutaan toteuttamaan. Risen juristit ovat laatineet menettelytapaohjeet yhteydenpitorajoitusten noudattamiseen, mutta kentältä on ilmennyt huoli tästäkin. Risellä on kyllä korkeasti koulutettuja juristeja, mutta onko heillä selkeää näkemystä, kuinka käytännössä asioita hoidetaan. Lakia täytyy tietysti noudattaa, mutta lain tulkinnassa on selvästi havaittavissa ristiriitoja. Lain tulkinta ja menettelytapaohjeet kuitenkin määrittelevät todella paljon arjen käytännön työskentelyä. Ohjeet pohjautuvat lakiin, mutta niissä olisi tärkeää huomioida myös käytännön näkemys ja realiteetit.

Tietynlainen huoli ja epäusko on tulevasta, mutta onneksi meillä on todella kovan luokan pitkänlinjan ammattilaisia tekemässä yhteistyötä. Itä-Suomessa on onnistuttu rakentamaan toimiva konsepti poliisin ja Risen yhteistyölle ja uskomme sen kantavan pitkälle myös tulevaisuudessa tietynlaisesta haasteista huolimatta.

11.1 Luotettavuus

Opinnäytetyömme materiaalia on kerätty riittävästi. Aihe on kuitenkin sellainen, että siitä ei löydy hirveän paljon kirjallisuutta. Internetlähteitäkään ei ole saatavilla niin paljon kuin moneen muuhun aiheeseen olisi. Meidän työssämme teoriapohjan painoarvo on paljon laissa, jota olemme pyrkineet tuomaan esille mahdollisimman laajasti ja myös analysoimaan ja tulkitsemaan sitä. Löysimme myös hyviä lähteitä internetistä varsinkin yhteydenpitorajoituksiin liittyen. Yhteydenpitorajoituksista

on kuitenkin tehty jo opinnäytetöitä sekä myös graduja. Pelkästään yhteistyön kannalta poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa ei ole juurikaan tutkittu ainakaan julkisesti.

Opinnäytetyössä on tuotu myös kansainvälinen näkökulma aiheeseen. Koimme järkevimmäksi tehdä vankiloihin liittyvää pohjoismaista vertailua, koska se vastaa näkemyksemme mukaan parhaiten todellisuutta. Pohjoismaat ovat kuitenkin toimintatavoiltaan monessa asiassa Suomen kanssa samalla aaltopituudella. Tämän vuoksi vertailu muihin pohjoismaihin on järkevämpää kuin vaikka vertailu Yhdysvaltoihin.

Opinnäytetyömme tietopohja perustuu yhtä laajasti teoriapohjaan sekä haastatteluihin. Haastateltavia on ollut kahdeksan, joka antaa riittävän luotettavan ja kattavan näkökulman aiheeseen. Löysimme sellaisia haastateltavia, joilla on pitkä kokemus työelämästä ja kaikki ovat tehneet poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välistä yhteistyötä. Saimme haastattelut jokaisesta Itä-Suomen tutkinta-vankiloista sekä pääpoliisiasemilta. Haastattelut on kohdistettu Joensuuhun, Mikkeliin ja Kuopioon. Opinnäytetyön laajuus huomioiden useamman haastattelun tekeminen ei olisi enää vastannut opinnäytetyöhön tarkoitettua työmäärää.

Haastateltaville esitetyt kysymykset ovat olleet kaikki avoimia kysymyksiä ja mahdollistaneet haastateltavat myös pohtimaan niitä. Suurin osa haastatteluista on tehty kasvotusten, mutta kaksi haastatteluista on jouduttu aikataulullisista syistä suorittamaan etäyhteydellä. Kaikissa haastatteluissa on kuitenkin ollut molemmin puoleista kommunikointia ja laajaa keskustelua aiheesta. Lisäksi olemme voineet kysyä haastateltavilta vielä jälkikäteen tarkennuksia sellaisiin aiheeseen, jotka ovat jääneet meille hieman epäselviksi tai on ilmennyt jotain uutta mielenkiintoista aiheeseen liittyen.

Luotettavuutta pohtiessa on hyvä miettiä myös haastateltavien roolia omassa työympäristössään. Olemme pyrkineet siihen, että haastateltavissa on monissa eri virkatehtävissä työskenteleviä, eikä esimerkiksi pelkästään rikoskomisarioita ja vankiloiden johtoa. Olemme haastatelleet rikoskomisarioita, vanhempia rikoskonstaapeleita, vankilan apulaisjohtajaa, rikosseuraamusesimiehiä sekä vankilan vartijaa. Näin ollen haastateltavien työtehtävät eroavat toisistaan merkittävästi ja on saatu näkökulmia lähes jokaiselta portaalta.

Luotettavuutta lisää myös ajankohtaisuus. Opinnäytetyötä tehdessä on oltu jatkuvasti mukana tapahtuvissa muutoksissa niin hyvin kuin mahdollista. Opinnäytetyötä on myös päivitetty, kun pakko-keinolaki uudistui 1.10.2023 ja kirjoitettu sen mukaan, mitä tietoa on saatu sen vaikutuksista. Lisäksi aiheeseen on etsitty mahdollisimman tuoretta materiaalia lähteiksi ja haastateltavat ovat kaikki työskennelleet yhteistyön parissa viimeisten vuosien aikana, joten heillä on päivittyntä tietoa nykyhetkestä, eikä pelkästään menneisyydestä.

Opinnäytetyömme ei anna täysin kattavaa näkökulmaa koko Suomen tilanteesta, mutta se ei ole ollut tarkoituskaan. Halusimme keskittyä ainoastaan Itä-Suomen alueeseen ja tehdä siitä luotettavan tutkimuksen. Näkemyksemme mukaan ja keskusteluiden perusteella Itä-Suomessa tapahtuva yhteistyö vastaa kuitenkin pääpiirteittä koko Suomen näkemystä yhteistyön toimivuudesta. Sama laki kuitenkin ohjaa kaikkia toimijoita. Henkilökemioiden toimivuutta ja sen sellaista emme kuitenkaan pysty selvittämään muualta Suomesta tässä tutkimuksessa.

11.2 Eettisyys

Tutkimuksessa on tärkeää, että lähteet on mainittu. Tutkijat eivät voi esittää sellaisia tietoja ominaan, mitkä eivät niin ole. Olemme käyttäneet myös omaa pohdintaa opinnäytetyössämme, mutta muuten olemme huolehtineet siitä, että asianmukaiset lähteet ovat mainittu työssämme. Tekijänoikeudet ovat tärkeä asia ja niitä tulee noudattaa.

Opinnäytetyön aihetta pohtiessamme kävi mielessä muutamia vaihtoehtoja. Halusimme aiheen liittyvän jotenkin Rikosseuraamuslaitokseen ja tämä valittu aihe tuntui kaikista parhaimmalle toteuttavan. Lisäksi saimme tukea ensimmäisessä opinnäytetyöseminaarissa aihevalintaamme ja tämä vahvasti ajatusta siitä, että aihe on hyvä. Lisäksi koimme, että tässä aiheessa on sopivasti haastetta ja se haastaa meitä ammatillisesti. Työmäärä on myös sopiva kahdelle ihmiselle.

Aloitimme keräämään taustatietoa aiheeseen jo hyvissä ajoin, ennen kuin aloimme toteuttamaan edes suunnitelmaa. Toinen meistä on työskennellyt Rikosseuraamuslaitoksen palveluksessa noin vuoden ajan, joten ihan tyhjästä ei tarvinnut lähteä liikkeelle. Molemmilla on nyt myös lähes vuoden kokemus poliisissa työskentelystä, niin kokonaisuuden hahmottaminen on paljon helpompaa. Koemme aiheen olevan myös hyödyllinen monelle alalla työskenteleville sekä aiheesta muuten vain kiinnostuneille. Lisäksi olemme halunneet nostaa esille tutkimusta tehdessä ilmenneitä epäkohtia. Näkemyksemme mukaan on tärkeää, että lukija saa aiheesta realistisen käsityksen, eikä vain selaista, mitä kabineteissa toivotaan saavan.

Näkemyksemme mukaan paras tapa toteuttaa tutkimus oli teemahaastattelut. Lisäksi pyrimme siihen, että jo valmiiksi syntynyt oma näkemys aiheesta ei vaikuttanut haastatteluihin. Annoimme haastateltavien vastata rehellisesti oman näkemyksensä mukaan avonaisesti kysymykseen. Olimme myös miettineet kysymysrunkoa valmiiksi mahdollisimman hyväksi ja siinä oli myös konsultoitu sekä poliisin ja Risen henkilökuntaa. Kysymyksissä on pyritty myös huomioimaan se, että molempien organisaatioiden näkemykset ja mielipiteet tulisivat mahdollisimman hyvin kuuluviin. Koemme, että tutkimuksen toteuttaminen jollakin muulla tavalla olisi ollut lähes mahdotonta. Haastatteluista saimme kaikista eniten irti aiheesta ja saimme aikaan todella hyviä vuorovaikutustilanteita sekä kommunikointia.

Haastatteluihin osallistuminen on ollut kaikille vapaaehtoista. Lisäksi haimme asianmukaisesti luvat poliisien haastatteluihin Itä-Suomen poliisilaitokselta. Vankilan henkilökunnan haastatteluihin haimme lupaa jokaisen vankilan yksikönjohtajalta erikseen. Haastateltavat on valittu sen mukaan, kenellä olisi mahdollisimman hyvä kokemus ja näkemys aiheesta. Muutama haastateltava saatiin mukaan myös niin sanotusti ylimääräisinä heidän oman aktiivisuutensa vuoksi aihetta kohtaan.

Haastatteluihin osallistuneiden henkilöiden henkilöllisyyksien suojaamiseksi kysely ei sisällä yksilöiviä henkilökohtaisia tietoja heistä. On kuitenkin mahdollista, että jonkun haastateltavan voi tunnistaa hänen asemansa tai antamiensa vastauksien perusteella. Näkemyksemme mukaan kukaan organisaatioiden ulkopuolella työskentelevä ei kuitenkaan kykene tunnistamaan osallistuneita anetuilla tiedoilla.

11.3 Jatkotutkimus

Tutkimuksessamme lähdimme selvittämään Itä-Suomen alueen vankiloiden ja poliisiasemien yhteistyön toimivuutta. Selvitimme yhteydenpitorajoitusten turvaamista ja yhteistyön toimivuutta yleisesti. Lisäksi pyrimme löytämään myös mahdollisia kehittämiskohteita ja -ideoita. Myös lakiuudistukset ovat olleet tutkimuksessamme keskeisessä roolissa.

Näkemyksemme mukaan jatkotutkimus voisi selvittää jonkin muun alueen yhteistyön toimivuuden tai laajempi tutkimus voisi selvittää yhteistyön toimivuuden koko Suomen alueella. Olisi mielenkiintoista saada selville, onko yhteistyö samanlaisella tasolla, joka puolella Suomea. Itä-Suomessa asiat tehdään varsin mallikkaasti, mutta se ei automaattisesti tarkoita samaa muiden alueiden osalta. Lisäksi koko Suomen kattavalla tutkimuksella pystyisi vertailemaan eri alueita vielä tarkemmin. Toki toteutustapaa kannattaisi miettiä niin laajan tutkimuksen suhteen. Fyysiset haastattelut voisivat ainakin käydä lähes mahdottomiksi.

Toinen jatkotutkimuksen aihe voisi olla pakkokeinolain uudistukseen liittyvä. Tällä hetkellä kukaan ei oikein tiedä, kuinka pakkokeinolain muutoksia aletaan käytännössä toteuttamaan yhteydenpitorajoitusten valvonnassa. Tilanne elää tällä hetkellä varsin paljon ja meidänkään tutkimuksessamme ei ole päästy vielä pintaa syvemmälle asian suhteen. Jonkin ajan kuluttua siitä saisi hyvän aiheen tutkimukselle, kun poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteinen linja yhteistyön osalta tarkentuu yhteydenpitorajoitukseen liittyen. Olisi hyvä selvittää muun muassa, onko esitutkinta saatu turvattua yhtä hyvin kuin ennenkin ja onko molemmissa organisaatioissa riittävä työrauha ja työkalut asian suhteen.

LÄHTEET

Alm, E. 2023 Tutkintavangin yhteydenpitorajoitusten ongelmat. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Pro gradu -työ.

ChatGPT. Luettu 21.1.2024

Hakala, J. 2022: Hyvä, Parempi, Valmis Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille.

Hartoneva, A. & Martikainen, J. & Pajuoja, J. & Vartia, M. 2023: Uudistettu rikosseuraamuslaitos – Oikeudellinen käsikirja. Helsinki, Tietosanoma / Art House Oy.

Kananen, J. 2014: Etnografinen tutkimus. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kristoffersen, R. 2022: Correctional Statistics of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 2016–2020. Lillestrøm, University College of Norwegian Correctional Service.

Menettelytapaohje yhteydenpitorajoitusten toteuttamisesta vankiloissa (RISE/4686/2023). Voimaan 29.12.2023, rajoitettu saatavuus

MTV uutiset: Vankiloissa absurdi tilanne: Rikoksesta epäillyt pääsevät vapaasti soittelemaan tutkintaa – saako kukaan enää valvoa tutkintavankien puheluita? [Vankiloissa absurdi tilanne: Saako kukaan valvoa tutkintavankien puheluita? - MTVuutiset.fi](#). Luettu 29.12.2023.

Paasonen, J. 2022: Tutkintavankien yhteydenpitorajoitusten valvonnan haasteita – Blogi [Tutkintavankien yhteydenpitorajoitusten valvonnan haasteita | Jyri Paasonen](#). Luettu 2.1.2024.

Rantaeskola, S. & Halme, K. & Kortessalmi, L. & Lönnroth, K. & Parviainen, J. & Saukoniemi, T. & Springare, S. 2014: Esitutkintalaki – Kommentaari. Tampere, Juvenes Print.

Rantaeskola, S. & Halme, K. & Kortessalmi, L. & Lönnroth, K. & Parviainen, J. & Saukoniemi, T. & Springare, S. 2014: Pakkokeinolaki – Kommentaari. Tampere, Juvenes Print.

Restriktioner i häkte. Luettavissa: <https://www.kriminalvarden.se/fangelse-frivard-och-hakte/hakte/restriktioner/>. Luettu 7.1.2024

Rikoksen tutkinta – Poliisi. Luettavissa: <https://poliisi.fi/rikoksen-tutkinta>. Luettu: 28.11.2023

Tietoa meistä - Rikosseuraamuslaitos. Luettavissa: [Tietoa meistä - Rikosseuraamuslaitos](#). Luettu: 10.11.2023

Vaasan yliopisto: Miten kehittää vankilaturvallisuutta ja vankien kuntoutusta?: Vankien kuntoutumismahdollisuuksien ja oikeusturvan parantaminen vankilaturvallisuutta kehittämällä sekä rangaistusai-
kaista rikollisuutta ehkäisemällä -hankkeen loppuraportti. [Miten kehittää vankilaturvallisuutta ja vankien kuntoutusta? : Vankien kuntoutumismahdollisuuksien ja oikeusturvan parantaminen vankilaturvallisuutta kehittämällä sekä rangaistusaikaista rikollisuutta ehkäisemällä -hankkeen loppuraportti - Osuva \(uwasa.fi\)](#) Luettu 17.1.2024

LIITE 1

Kysymysrunko

Poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen välinen yhteistyö esitutkinnan aikana Itä-Suomessa.

Milla tavalla poliisin ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyö on muuttunut vuosien varrella? Vai onko mitenkään?

Miten yhteistyö on yleisellä tasolla toiminut?

Miten tutkintavankien säilyttäminen vankilan tiloissa on toteutunut ja mitä kehitettävää?

Vankilassa suoritettavat kuulustelut? Rakenne, kalusto, turvallisuus? Mitä parannettavaa/toimiiko?

Etäkuulustelujen mahdollisuudet vankiloissa? Onnistuuko? Saadaanko avustaja mukaan?

Tapaamisten järjestäminen rajoitusvangeille? Kumpi valvoo vankila vai poliisi? Puhelut/kirjeet, miten hoidetaan?

Saadaanko vankien kertomia asioita Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöille poliisin käyttöön? Miten sitä voi käytännössä hyödyntää?

Miten paljon yhteistyötä käytetään? Voisiko poliisi hyödyntää enemmän Rikosseuraamuslaitoksen virka-apua, esim. koirien käyttöä tapahtumissa ja kotietsinnöillä?

Onko lakiuudistuksille tarvetta? Voisiko Rikosseuraamuslaitos olla tietyissä asioissa myös esitutkintaviranomainen?

Lainsäädäntö ja sen tulkinta? Pakkokeinolaki vs tutkintavankeuslaki, joka sitoo Riseä?

Säilytystilojen saatavuus vankiloissa? Pitäisikö etukäteistiedustelua lisätä, että uusi vanki on tulossa, jotta siihen pystytään reagoimaan paremmin? Samalla pitäisikö uuden vangin tarpeista/rajoituksista saada paremmat tiedot vankiloihin?

Onko yhteistyön toimivuudessa eroja eri kaupunkien välillä? Pitäisikö linjaa yhtenäistää samantyyppiseksi joka paikassa?

Mitä haasteita yleisesti yhteistyöllä on ollut ja millä tavalla sitä voisi kehittää tulevaisuudessa?

Pakkokeinolain (1.10.2023) muutosten vaikutukset yhteistyöhön/työskentelyyn?